

**ФАРҒОНА ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ ҲУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ
ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ DSc.03/30.12.2019.Fil.05.02 РАҚАМЛИ
ИЛМИЙ КЕНГАШ**

ФАРҒОНА ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

ДАДАБАЕВА ШИРИН ШУХРАТОВНА

**ТИЛДА ҚИЁСЛАШ МУНОСАБАТИНИ ИФОДАЛАШНИНГ
ТИЗИМЛИ ТАДҚИҚИ**

10.00.11 – Тил назарияси. Амалий ва компьютер лингвистикаси

**ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ БЎЙИЧА ФАЛСАФА ДОКТОРИ (PhD)
ДИССЕРТАЦИЯСИ АВТОРЕФЕРАТИ**

УЎК: 81'1:811.512.133
81'1:811.1111

**Филология фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси
автореферати мундарижаси**

**Contents of dissertation abstract of Doctor of Philosophy (PhD) on
Philological sciences**

**Оглавление автореферата диссертации доктора философии (PhD) по
филологическим наукам**

Дадабаева Ширин Шухратовна

Тилда қиёслаш муносабатини ифодалашнинг тизимли тадқиқи..... **3**

Dadabayeva Shirin Shuhratovna

Systematic study of the expression of comparative relation in language. **25**

Дадабаева Ширин Шухратовна

Системное изучение выражения сравнительных отношений в
языке **45**

Эълон қилинган ишлар рўйхати

List of published works

Список опубликованных работ **49**

**ФАРҒОНА ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ ҲУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ
ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ DSc.03/30.12.2019.Fil.05.02 РАҚАМЛИ
ИЛМИЙ КЕНГАШ**

ФАРҒОНА ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

ДАДАБАЕВА ШИРИН ШУХРАТОВНА

**ТИЛДА ҚИЁСЛАШ МУНОСАБАТИНИ ИФОДАЛАШНИНГ
ТИЗИМЛИ ТАДҚИҚИ**

10.00.11 – Тил назарияси. Амалий ва компьютер лингвистикаси

**ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ БЎЙИЧА ФАЛСАФА ДОКТОРИ (PhD)
ДИССЕРТАЦИЯСИ АВТОРЕФЕРАТИ**

Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси мавзуси Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссиясида B2022.3PhD/Fil2696 рақам билан рўйхатга олинган.

Диссертация Фарғона давлат университети тилшунослик кафедрасида бажарилган.

Диссертация автореферати уч тилда (ўзбек, инглиз, рус (резюме)) Фарғона давлат университети веб-саҳифаси www.fdu.uz ҳамда «Ziynet» ахборот-таълим портали www.ziynet.uz манзилига жойлаштирилган.

Илмий раҳбар:

Мамажонов Алижон
филология фанлари доктори, профессор

Расмий оппонентлар:

Ҳошимов Ғанижон Мирзааҳмедович
филология фанлари доктори, профессор

Исақов Зокиржон Солдиевич
филология фанлари номзоди, доцент

Етакчи ташкилот:

Наманган давлат университети

Диссертация ҳимояси Фарғона давлат университети ҳузуридаги илмий даражалар берувчи DSc.03/30.12.2019.Fil.05.02 рақамли Илмий кенгашнинг «19» ноябрь 2022 йил соат 14⁰⁰ даги мажлисида бўлиб ўтади (Манзил: 100151, Фарғона шаҳри, Б.Марғинович кўчаси, 105 уй. Тел.: (99873) 244-57-82; e-mail: info@fdu.uz).

Диссертация билан Фарғона давлат университетининг Ахборот-ресурс марказида танишиш мумкин (сврақами билан рўйхатга олинган). Манзил: 100151, Фарғона шаҳри, 100151, Фарғона шаҳри, Мураббийлар кўчаси, 19-уй. Тел.: (99873) 244-71-28.

Диссертация автореферати 2022 йил «17» ноябрь куни тарқатилди.
(2022 йил «17» ноябрь даги 62 рақамли реестр баённомаси).

Ш.М.Искандарова
Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш
раиси, филол.ф.д., профессор

Н.Р.Умарова
Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш
илмий котиби, филол.ф.д., доцент

Н.М.Улуқов
Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш
ҳузуридаги илмий семинар раиси,
филол.ф.д., профессор

КИРИШ (Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси аннотацияси)

Диссертация мавзусининг долзарблиги ва зарурати. Жаҳон тилшунослигида тилни мураккаб система сифатида ўрганиш, барча тил бирликларини шакл ва мазмун, улар орасидаги ўзаро муносабатлар асосида таҳлил қилиш унинг синтактик, семиотик ҳамда прагматик табиати ва нутқдаги аҳамиятини янада чуқур ўрганиш муҳим. Айнан турли муносабатларни ифодаловчи лисоний воситаларни тадқиқ этиш тилшуносликда назарий ва амалий аҳамиятга эга бўлиб, хусусан, қиёслаш муносабатини ифодаловчи лисоний воситаларини бир семантик гуруҳга бирлаштирган ҳолда, маълум бир тизим асосида ёритиш тилнинг систем-структур табиатини кўрсатишга имкон яратади.

Дунё тилшунослигида қиёслаш муносабати бўйича кўплаб илмий изланишлар олиб борилган. Дастлабки олиб борилган илмий тадқиқотлар таҳлили натижасида қиёслаш муносабатига тарихан ёндашилган, билиш жараёнининг энг муҳим усулларида бири, фалсафий-мантқий категория эканлиги кўрсатилган. Кейинчалик тилшуносликда структурализмнинг пайдо бўлиши қиёслаш муносабатини ўрганишнинг янгича тус олишига сабаб бўлди. Шу тариқа қиёслаш муносабатини ўрганишдаги ўзгача ёндашувда асосий эътибор унинг семантик жараёнини ўрганиш, унинг воситаларини таҳлил қилиш ва тадқиқ этишга қаратилди. Бундан ташқари, ушбу муносабатнинг бир неча унсурлардан ташкил топганлигини аниқлаш унинг турли тил бирликларида ўзига хос тарзда ифодаланишини ўрганишга тўртки бўлди. Хусусан, қиёслаш муносабатининг тилда турли лисоний воситалар ёрдамида воқеланиши уларнинг ўзига хос тизимга эга эканлигини аниқлашга ва уларнинг лингвокультурологик-стилистик хусусиятларини очиқ беришга зарурат туғдирди.

Ҳозирги кунда мамлакатимизда олиб борилаётган ижтимоий, сиёсий ва маданий ислохотлар барча фанлар қатори ўзбек тилшунослигида ҳам илмий тадқиқотлар сонининг янада ортишига сабаб бўлмоқда. Президентимиз ўзбек тилига давлат тили мақоми берилганининг ўттиз йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги нутқда таъкидлаганидек “ўзбек тилининг ўзига хос хусусиятлари, шевалари, тарихий таракқиёти, унинг истиқболи билан боғлиқ илмий тадқиқотлар самарасини ошириш”¹ муҳимдир. Ўзбек тилшунослигида лисоний бирликларнинг мазмуний томонига эътибор янада кучайиб, қиёслаш муносабатини ифодаловчи воситаларни маълум бир тизим сифатида ўрганишда, унинг нафақат мазмуний, балки маданий томонига ҳамда нутқда ифодаланиш ҳолатига эътибор қаратишни тақозо этмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 9 октябрда кучга кирган “Ўзбекистон Республикаси Олий Таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ 5847-сон Фармони, 2020 йил 20 октябрдаги “Мамлакатимизда ўзбек тилини янада ривожлантириш ва тил сиёсатини такомиллаштириш чора-тадбирлари

¹ <https://xs.uz/uzkr/post/prezident-shavkat-mirziyoevning-ozbek-tiliga-davlat-tili-maqomi-berilganining-ottiz-jilligiga-bagishlangan-tantanali-marosimdagi-nutqi>.21.10.2020.

тўғрисида”ги, 2020 йил 29 октябрдаги “Илм-фанни 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги Фармони, 2021 йил 25 январдаги “Халқ таълими соҳасидаги илмий-тадқиқот фаолиятини кўллаб-қувватлаш ҳамда узлуксиз касбий ривожлантириш тизимини жорий қилиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ4963-сонли Қарори ҳамда мазкур фаолиятга тегишли бошқа меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларда белгиланган вазифаларни амалга оширишда мазкур диссертация муайян даражада хизмат қилади.

Тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг устувор йўналишларига мослиги. Ушбу тадқиқот республика фан ва технологиялар ривожланишининг I. «Ахборотлашган жамият ва демократик давлатни ижтимоий, ҳуқуқий, иқтисодий, маданий, маънавий-маърифий ривожлантиришда инновацион ғоялар тизимини шакллантириш ва уларни амалга ошириш йўллари» устувор йўналишига мувофиқ равишда бажарилган.

Мавзунинг ўрганилганлик даражаси. Қиёслаш муносабати, дастлаб, мантиқ ва фалсафа каби соҳаларда ўрганилган. Билишнинг дастлабки босқичи ёки усули ҳисобланган ушбу тушунча инсон онгидаги когнитив жараён эканлиги таъкидланган. Тилшуносликда эса қиёслаш муносабатининг лисоний жараён сифатида тадқиқ этилиши XVIII асрдан бошланиб, XIX асрда структурализмнинг вужудга келиши сабабли, бу масалага қараш XX асрда янгича тус олган. Шу тарзда қиёслаш муносабатини шакллантирувчи воситалар ўрганила бошланган.

Жаҳон тилшунослигида қиёслаш муносабати ҳақида Х. Зимер, Х.Женсен, Л. Стассен, Р. Ултан, Б. Ҳайне, Р.Диксон, З.Ҳермен, К. Столз, П.Каззолин, К. Лехман, Л.Зелеалем, М. Ҳаспелмаз, Бухҳол, М. Горшенин, Ж.Бобалжик, Э. Коппок, П. Ҳанкелман, Т. Ювонне² каби олимлар илмий изланишлар олиб борган.

²Stassen L. Comparison and Universal Grammar. – Oxford: Basil Blackwell, 1985; Ultan. R. Some features of basic comparative constructions //Working Papers on Language Universals (Stanford), 1972, Vol 9. – P.117-162.; Dixon R. M. Comparative constructions: A cross-linguistic typology// Studies in Language 32, 2008, Vol 4. – P.787-817.; Dixon R.M. Basic Linguistic Theory. // Further Grammatical Topics, 2012, Vol 3.; Hermann Z. Vergleichende Syntax der indogermanischen Comparison insbesondere der Comparationscasus der indogermanischen Sprachen und sein Ersatz. – Berlin: Dümmler, 1884.; Hans J. Der steigernde Vergleich und sein sprachlicher Ausdruck // Indogermanische Forschungen, 1934, Vol 52. – P. 108-130.; Stolz Ch., Stolz T. Spanisch- amerindischer Sprachkontakt: Die ‘Hispanisierung’ mesoamerikanischer Komparationsstrukturen // Iberoamerica, 1995, Vol 2. – P.5-42.; Cuzzolin P., Lehmann Ch. Comparison and gradation. (Booij, Geert, Christian Lehmann, Joachim Mugdan & Stavros Skopeteas) // Morphologie. Ein internationales Handbuch zur Flexion und Wortbildung, Vol 17. – P.1857-1882.; Bernd H., Zelealem L. Comparative constructions in Africa: An areal dimension // Annual Publication in African Linguistics, 2003, Vol 1, – P. 47-68.; Gorshenin M. The crosslinguistics of the superlative. In: Stroh, Cornelia . – 2012. ; Neues aus der Bremer Linguistikwerkstatt: Aktuelle Themen und Projekte 31, Bochum: Brockmeyer – P.55-160.; Bobaljik J. Universals in Comparative Morphology: Suppletion, Superlatives, and the Structures of Words. – Cambridge, MA: MIT Press, 2012.; Fuchs C. La comparason et son expression en français. – Paris: Ophrys, 2014.; Coppock. E. Typological database of superlative constructions // The main issues of common linguistics, 2016, vol 3. – P. 6-12. Haspelmath M., Buchholz O. Equative and similitive constructions in the languages of Europe. In: Van der Auwera, Johan (ed.), Adverbial Constructions in the Languages of

Рус тилшунослигида Ф.И.Буслаев, А.А.Потебня ва Л.И. Иванова³ каби тилшунослар турли тиллардаги ўзига хослик ва фарқларни аниқлаб, қиёслаш ҳодисасига тарихан ёндашганлар.

Ўзбек тилшунослигида эса Ғ.Абдурахмонов, А.Нурмонов, М.Мукаррамов, Н.Маҳмудов, А.Мамажонов, А.Абдуллаев, Д.Худойберганова, М. Ёўлдошев, Ш.Сафаров, Ғ.Қамбаров, З.Умуркулов кабилар ўз тадқиқотларида қиёслаш муносабати тўғрисидаги айрим фикрларини баён этган⁴. Аммо ушбу манбаларда қиёслаш муносабатининг турли тил сатҳларида, асосан, синтактик сатҳда ифодаланиши маълум бир тизим сифатида тадқиқ қилинмаган. Ушбу муносабатнинг лингвокультурологик-стилистик хусусиятларига аҳамият берилмаган, эътибор қаратилмаган.

Тадқиқотнинг диссертация бажарилган олий таълим муассасасининг илмий-тадқиқот ишлари режалари билан боғлиқлиги. Диссертация тадқиқоти Фарғона давлат университети илмий-тадқиқот ишлари режаларининг “Тилшунослигининг долзарб муаммолари” мавзуси доирасида бажарилган.

Тадқиқотнинг мақсади қиёслаш муносабатининг турли сатҳларда, асосан, синтактик сатҳда ифодаловчи лисоний воситаларни аниқлаш ва уларни турли тиллар мисолида таҳлил қилишдан иборат.

Тадқиқотнинг вазифалари:

Қиёслаш муносабатининг универсал табиатини ёритиш, унинг турли лисоний бирликлар орқали ифодаланишини асослаш;

қиёслаш муносабатини лексик-морфологик ва синтактик воситалар мисолида таҳлил этиш, ҳар бир лисоний воситанинг шаклланиш жараёнини кузатиш ва унинг ифода воситасини аниқлаш;

қиёслаш муносабатининг мураккаб синтактик воситалар орқали намоён бўлишини мисоллар таҳлили асосида ўрганиш ва унинг ўзига хос хусусиятини кўрсатиш;

Europe. – Berlin: Mouton de Gruyter 1998. – P. 277-334.; Henkelmann P. Constructions of equative comparison // Sprachtypologie und Universalienforschung , 2006, Vol 4. – P. 370-398.; Yvonne T, Vanhove M. (eds.) Similitive and Equative Constructions: A Crosslinguistic Perspective // Typological Studies in Language, 2017.

³ Потебня А. А. Из лекций по теории словесности. Басня. Пословица. Поговорка. - Харьков: Мирный труд, 1914. – С. 164. Қаранг: Николаева А. В. Функционально - семантическое поле компаративности в современном английском языке. Дис.док. филол. наук. –ростов-на- Дону, 2002. – С.11.

⁴ Абдурахмонов Ғ. Кўшма гап синтаксиси асослари. – Тошкент: Фан, 1958; Мукаррамов М. Ўзбек тилида ўхшатиш. – Тошкент: Фан, 1976; Маҳмудов Н. Ўзбек тилидаги содда гапларда семантик-синтактик асимметрия. – Тошкент: Ўқитувчи, 1984; Абдуллаев А. Ўзбек тилида экспрессивлик ифодаланишининг синтактик усули. – Тошкент: Фан, 1987; Nurmonov A. Struktur tilshunoslik: ildizlari va yo'nalishlari. – Toshkent: Ta'lim, 2009; Худойберганова Д. Семантические и стилистические особенности конструкций уподобления в узбекском языке. Дисс. канд. филол. наук. – Тошкент, 1989; Ёўлдошев М. Бадиий матн лингвопоэтикаси. – Тошкент: Фан, 2008; Яқуббекова М. Ўзбек халқ кўшиқларининг лингвопоэтик хусусиятлари. Филол. фан. докт. дисс. – Тошкент, 2005; Сафаров Ш. Когнитив тилшунослик. – Жиззах: Сангзор, 2006; Умуркулов З.Б. Бадиий матнда қиё ва унинг лингвопоэтик қиммати. Фил. фан. номз. дисс. – Термиз, 2020

тилда қиёслаш муносабатини ифодаловчи лисоний бирликларнинг лингвокультурологик-стилистик хусусиятларини очиб бериш ва уларни илмий жиҳатдан асослаш.

Тадқиқотнинг объектини ўзбек ва инглиз тилларидаги бадиий асарлар ташкил этади.

Тадқиқотнинг предметини қиёслаш муносабатини ифодаловчи лисоний бирликларининг шаклий ва мазмуний хусусиятлари ташкил этади.

Тадқиқотнинг усуллари. Мавзуни ёритишда тавсифлаш, таснифлаш, қиёслаш, зидлаш, мазмуний ва прагматик таҳлил каби методлардан фойдаланилган.

Тадқиқотнинг илмий янгилиги:

қиёслаш муносабатини шакллантирувчи *қиёс субъекти (қиёсланувчи), қиёс эталони (қиёс стандарти), қиёс асоси (қиёс параметри), қиёс стандарт белгиси* ва *қиёс даража белгиси* каби воситалардан иборатлиги асосланган;

қиёслаш муносабати аффикс, лексик, морфологик, синтактик ва суперсинтактик бирликлар орқали ифодаланган вербализаторларни *аффиксокомпаратема, лексокомпаратема, синтаксокомпаратема, текстокомпаратема* сингари турлари умумий *компаратема* термини остида номланиши исботланган;

қиёслаш муносабатини ифодаловчи қўшма гап ҳаракат-ҳолат, белги-хусусиятларни ўзаро қиёсловчи содда гаплардан иборат бўлиб, ундаги зидлик ва номувофиқлик мазмунининг ифодаланишида иштирок этувчи зид маъноли сўзлар ва уларнинг ритмик-мелодик хусусиятга эга бўлиши кўрсатилган;

қиёслаш мазмунидаги синтактик бирликларнинг лисоний-маданий жиҳати турли *мақол, эртак, топшимоқ, атоқли ёзувчиларга тегишли иқтибос, бадиий асар* каби лингвокультуремалар ва *такрор, антитеза, эллипсис* каби стилистик воситалар орқали намоён бўлиши асосланган.

Тадқиқотнинг амалий натижаси:

Қиёслаш муносабатини ифодаловчи воситаларнинг тизимли тадқиқи натижасида эришилган хулоса ва таҳлиллар тилшуносликнинг синтаксис, морфология, стилистика, лингвокультурология ва матн тилшунослиги каби тармоқларида олиб бориладиган илмий тадқиқотлар, яратилаётган дарслик ва ўқув қўлланмалар учун манба сифатида хизмат қилиши учун асосланган;

қиёслаш муносабатининг лингвокультурологик-стилистик томонларини ўрганиш учун олинган халқ оғзаки ижоди ва бадиий асарлардаги мисолларнинг таҳлили асосида уларнинг миллий-эстетик хусусиятлари янада аниқроқ очиб берилган;

тадқиқот давомида қиёсий даражанинг чуқурроқ ўрганилиши мактаб дарсликларидаги баъзи мавҳумликларга аниқлик киритишга хизмат қилган.

Тадқиқот натижаларининг ишончлилиги таҳлилга тортилган материаллар ўзбек ва инглиз тили табиатидан келиб чиққан ҳолда хулосалар қилиш имконини берганлиги, уларнинг асослилиги, методологик

мукамаллиги, шунингдек, қўйилган масалаларнинг аниқлиги билан изоҳланади.

Тадқиқот натижаларининг илмий ва амалий аҳамияти.

Тадқиқот натижаларининг илмий аҳамияти ўзбек ва инглиз тилларининг мазмуний синтаксиси, матн тилшунослиги, мазмуний майдон назарияси, когнитив тилшунослик, маданиятшунослик ва чет тилларини ўргатиш масалаларининг назарий асослари ҳақидаги маълумотларни бойитишга хизмат қилади.

Тадқиқот натижаларининг амалий аҳамияти шундаки, ундан тилга систем-структур жиҳатдан ёндашувда синтаксис, матн тилшунослиги, лингвокультурология, стилистика фанларидан қўлланмалар, дарсликлар ёзишда ва махсус маъруза, илмий семинарлар ташкиллашда фойдаланилиш мумкин.

Тадқиқот натижаларининг жорий қилиниши. Турли тизимли тилларда қиёслаш муносабатини ифодаловчи воситаларни тизимли тадқиқ этиш асосида:

диссертациядаги қиёслашнинг билиш жараёнидаги аҳамияти, тилни ўрганишдаги ўрни, ушбу муносабатни чуқурроқ ўрганишда фақат ўзбек тилида эмас, хорижий тилларда ҳам ўрганилишига ҳамда қиёслаш мазмунидаги синтактик бирликларнинг лисоний-маданий жиҳати *мақол, эртак, топшимоқ, ҳикматли сўз, иқтибос, бадий асар* каби лингвокультуремалар орқали намоён бўлишига доир таҳлил ва хулосалардан 2022 йилда Ўзбекистон Республикаси Инновацион ривожланиш вазирлиги ҳузуридаги мукамал ўргатиш, билиш жараёнини қиёслаш орқали такомиллаштириш, ёшлардаги ижодий ғоялар, ижодкорликни қўллаб-қувватлаш, рағбатлантириш, лингвомаданий дунёқарашини такомиллаштириш чора-тадбирлар режасини ишлаб чиқиш ҳамда тарғибот-ташвиқот ишлари учун маърузалар тайёрлашда фойдаланилган (Ёшлар инновация марказининг 2022 йил 30 июнь/017 маълумотномаси). Натижада чора-тадбирлар режаси ва тарғибот маърузалари илмий асослар ва самарадор таҳлилий материаллар билан бойитилган;

қиёслаш муносабатини ифодаловчи боғловчисиз қўшма гап ҳаракат-ҳолат, белги-хусусиятларни ўзаро қиёсловчи содда гаплардан иборат бўлиб, ундан англашилган зидлик ва номувофиқлик мазмунининг ифодаланишида антоним сўзлар иштироки, ритмик-мелодик хусусиятга эга бўлишига доир илмий хулоса ва тавсиялардан “Матн тилшунослиги” дарслигида кенг фойдаланилган. (Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2021 йил 31 майдаги 237-сон буйруғига асосан 237-317-рақамли рухсатнома) Натижада қиёслаш муносабатини ифодаловчи синтактик бирликлар хусусиятлари бўйича берилган илмий маълумотлар дарсликнинг илмий-назарий жиҳатдан мукамаллашиши учун манба бўлиб хизмат қилган;

қиёслаш муносабатини шакллантирувчи *қиёс субъекти (қиёсланувчи), қиёс эталони (қиёс стандарти), қиёс асоси (қиёс параметри), қиёс стандарт белгиси* ва *қиёс даража белгиси* каби воситалардан иборатлигига

оид маълумотлардан “Прагмалингвистика асослари” дарслигини тайёрлашда фойдаланилган. (Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2020 йил

14 августдаги 418-сон буйруғига асосан 418-045 рақамли рухсатнома) Натижада дарслик назарий ва амалий маълумотлар билан бойитилган.

Тадқиқот натижаларининг апробацияси. Тадқиқот натижалари 2 та халқаро ва 2 та республика илмий-амалий анжуман маърузаларида жамоатчилик муҳокамасидан ўтказилган.

Тадқиқот натижаларининг эълон қилинганлиги. Диссертация мавзуси бўйича 14 та илмий мақола ва тезислар чоп этилган, жумладан, Ўзбекистон Республикаси Олий аттестация комиссиясининг докторлик диссертациялари асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган нашрларда 5 та мақола нашр этилган. Улардан 1 таси хорижий журналларда эълон қилинган.

Диссертациянинг тузилиши ва ҳажми. Диссертация кириш, уч боб, хулоса ва фойдаланилган адабиётлар рўйхатидан иборат. Ишнинг умумий ҳажми 136 саҳифани ташкил этади.

ДИССЕРТАЦИЯНИНГ АСОСИЙ МАЗМУНИ

Кириш қисмида диссертация мавзусининг долзарблиги ва зарурати асосланган, тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг устувор йўналишларига мослиги, мавзунинг ўрганилганлик даражаси ёритилган, тадқиқотнинг мақсади, вазифалари, объекти, предмети, илмий янгилиги, амалий натижаси ва уларнинг ишончлилиги, натижаларнинг илмий ва амалий аҳамияти ва уларнинг жорий қилиниши, апробацияси, натижаларнинг эълон қилиниши ҳамда диссертациянинг тузилиши ҳақида маълумот берилган.

Диссертациянинг биринчи боби “**Қиёслаш муносабати ва уни юзага чиқарувчи лисоний бирликлар**” деб номланиб, унда қиёслаш муносабати ва унинг универсал табиати, унинг морфологик-лексик воситалар орқали воқеланиши ҳақида фикр юритилган.

Биринчи бобнинг биринчи фасли “**Қиёслаш муносабати ва унинг универсал табиати**” деб номланади, унда қиёслаш муносабатининг когнитив ва лисоний томони, уни шакллантиришда иштирок этадиган унсурлар, категориялар талқин этилган.

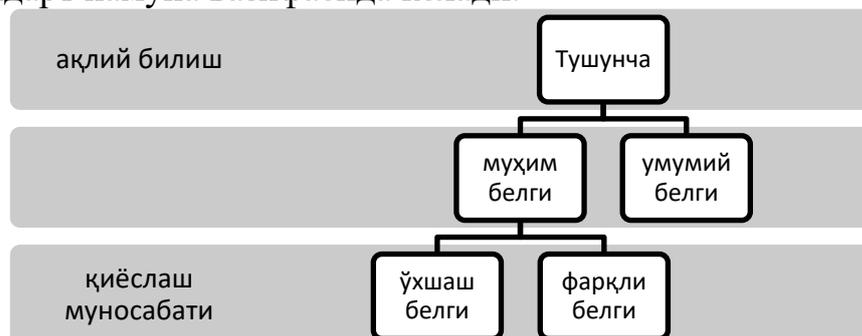
Инсон ижтимоий ҳаётда бирон-бир воқеликни тўлиқ тушуниши учун ушбу воқеликни бошқа воқеликка қиёслайди. Демак қиёслаш тафаккур жараёни бўлиб, у объектив дунёдаги нарса-ҳодисаларнинг ўхшашлиги ва фарқини аниқлайди⁵. У билишда предметларнинг ўхшаш ёки фарқини кўрсатувчи фикр юритиш жараёни, тафаккур асосидир.

Билиш жараёнида сезгиларимиз орқали англашилган билим идрокни, идрокий билимлар эса тасаввурни шакллантиради. Идрок ва тасаввурдаги билимлар натижасида тушунча ҳосил бўлади. “Буюмларнинг умумий ва муҳим белгиларини инсон онгида яхлит акс эттирувчи тафаккур шакли

⁵ Ғозиев. Э. Психология. Дарслик. – Тошкент., 2008. – Б. 267.

тушунча“⁶, деб аталади. Айнан, тушунча пайдо бўлишида объектларнинг ўхшаш ва фарқли томонларини берувчи тушунча белгилар муҳим бўлиб, у қиёслаш муносабатини онгда акс этишини таъминлайди, яъни у объектларнинг ўхшаш ва фарқли томонларини қиёслаш натижасида қиёсланаётган объектларнинг умумий ва муҳим белгиларини аниқлаб яхлит тарзда онгда шакллантиради. Тушунча белгилар муҳим ва номуҳим каби кўринишга эга бўлиб, айнан унда муҳим бўлган белгини аниқлаш қиёслаш муносабати ёрдамида амалга оширилади.

“Буюмларнинг маълум нисбатда олингандаги туб хусусиятларини ифодаловчи белги муҳим белги”⁷ бўлиб, у инсон онгида ушбу объект ҳақидаги фикрни шакллантиради ва бошқа объектларга қиёсланганда, асос – стандарт намуна вазифасида келади.

Демак, қиёслаш ҳақида кўп олимлар ўз қарашларига эга бўлиб, у нафақат тилшунослик фанида, балки мантиқ, фалсафа, адабиётшунослик, диншунослик каби соҳаларда ҳам ўрганилганлиги сабабли, унга қуйидаги умумий таърифни бериш мақсадга мувофиқдир:

Қиёслаш кўп аспекти мантиқий категория, фалсафий жиҳатдан у билишнинг дастлабки босқичи, объектнинг ўхшаш ёки фарқли томонлари ҳақидаги ҳукмлар асосида мужассамлашган, микдорий ва сифат хусусиятларини аниқлайдиган когнитив жараён, воқеликни бадий акс эттиришда фойдаланиладиган услуб, бирон-бир мавзу билан танишиш усули, тилшуносликда эса атроф-муҳит, нарса ёки ҳодисанинг белги, хусусиятлари ва уларнинг ўхшаш ва ноўхшаш томонларини акс эттирувчи жараёндир.

Тилшуносликда бу ҳодиса эса қиёслаш объектларнинг сифатлари, хусусиятлари, уларнинг ўзига хослик ёки фарқли белгиларини аниқлашга қаратилган тушунча, тафаккур шаклига тилнинг энг оддий бирлигидан мураккаб бирлиги орқали кириб борувчи ўзига хос категориядир.

Қиёслаш икки ва ундан ортиқ нарса - ҳодисаларнинг ўхшаш ва фарқли томонларини ўрганувчи руҳий жараёндир⁸. Ушбу таърифдан маълум бўладики, қиёслаш муносабатининг вужудга келишида камида иккита объект маълум бир белги асосида солиштирилади ва ушбу қиёсланувчи

⁶ Хайруллаев М, Ҳақбердиев М. Мантиқ. – Тошкент: Ўқитувчи, 1993. – Б.103.

⁷ Юқоридаги манба. – Б. 106.

⁸ Yvonne T. Comparative Constructions: An introduction. Linguistic Discovery, Dartmouth College Library // On the expression of comparison: Contributions to the typology of comparative constructions from lesser-known languages, 2018, Vol 16. – P. 26.

объектларнинг белги ва воситалари қиёслаш муносабатининг унсурлари – элементлари ҳисобланади. Замонавий тилшуносликда, хусусан, турли тизимли тиллар ҳисобланган ўзбек ва инглиз тилларида қиёслаш жараёнида қуйидаги унсурлар иштирок этади. Уларни қуйидаги лисоний далиллар орқали изоҳлаймиз:

Ховлига киришимиз билан, бўйи мандан тикроқ...қопқора каллахум бола чопиб келди (Ўткир Ҳошимов “Икки эшик ораси”)

His room was certainly much messier than the rest of the house (J.K.Rowling “Harry Potter”)

Ушбу мисоллар орқали биз қиёслаш муносабатининг юзага чиқишига ёрдам берувчи қиёс элементларини белгилашга уриниб кўрамыз:

1.Қиёсланувчи (comparée)- қиёс субъекти – қиёсланаётган нарса (бола ва his room)

2.Қиёс стандарти (standart of comparison) – қиёс эталони- нимага асосан қиёсланаётгани (мен, the rest of the house)

3.Стандарт белги (standart marker) – қиёс стандарти грамматик функциясининг белгиси(-дан, than)

4.Қиёс параметри (parameter)-қиёс асоси – қиёсланувчи белги (тик, messy)

5.Даража (параметри) белгиси – (degree marker) – (-роқ, -er)⁹.

Қиёслаш муносабати сифат ва миқдор каби категорияларнинг синтези ҳисобланиб, у миқдор категорияси орқали қиёсланаётган объектнинг тенг ёки нотенглигини, сифат категорияси орқали ўхшаш ва ноўхшаш томонларини аниқлашга ёрдам беради¹⁰. Демак, қиёслаш муносабатида сифат ушбу жараёни амалга оширувчи асосий нисбий кўрсаткич бўлиб, инсоннинг билиш жараёнидаги дастлабки босқич ҳисобланади.Қиёслаш муносабатида фақат *сифат* ва *миқдор* каби категорияларгина эмас, балки *айнанлик*, *фарқлилик*, *зидлик* ва *қарама-қаршилик* каби категориялар ҳам иштирок этади. Масалан, оғзаки нутқда қўлланувчи “*хунук – ўртача – чиройли*” семантик (антонимик) қаторида *хунук* билан *ўртача* орасидаги муносабатда кучсиз фарқлилик, *хунук* билан *чиройли* ўртасида эса кучли фарқлилик – зиддият (зидлик) категорияси кузатилади.

“Тилларда қиёслаш муносабатини реаллаштирувчи лисоний бирликлар” деб номланган биринчи бобнинг иккинчи фаслида қиёсни ифодаловчи лисоний воситалар, хусусан, морфологик-лексик воситалар ёритилган.

Ҳар бир муайян тилда қиёслаш муносабати (ёки концепти) турли тизимли тилларда қуйидаги вербализаторлар орқали воқелантирилади:

1. Аффикслар.

2. Лексик бирликлар.

⁹ Yvonne T. Comparative Constructions: An Introduction. Linguistic Discovery, Dartmouth College Library // On the expression of comparison: Contributions to the typology of comparative constructions from lesser-known languages, 2018, Vol 16. – P.26.

¹⁰ Николаева А.В. Функционально-семантическое поле компаративности в современном английском языке : Дис. ... д-ра филол. наук. – ростов-на- Дону, 2002. – С.18.

3. Морфологик бирликлар.

4. Синтактик бирликлар:

- гаплар;

- матнлар.

Бу вербал воситалар барча тилларда универсал мақомга эга бўлиб, қиёс концептини воқелантирувчи махсус лексик-грамматик воситалар ҳисобланади. Юқорида санаб ўтилган вербал воситалар ҳар бир тилда мавжуд бўлиб, уларни бир умумий термин, яъни “*компаратема*”¹¹ атамаси билан номлаш ҳам мумкин. Барча тилларда қиёслаш муносабатини воқелантирувчи вербал воситаларни тилнинг у ёки бу сатҳига дахлдорлигидан келиб чиққан ҳолда, уларнинг қуйидаги кўринишларини белгилаш мумкин:

а) аффиксокомпаратема;

б) лексокомпаратема;

в) морфокомпаратема;

г) синтаксокомпаратема;

д) текстокомпаратема¹².

Қиёслаш муносабати турли тизимли тилларда (ўзбек ва инглиз тилларида) қуйидаги морфемалар орқали ифодаланади:

ўзбек тилида –*роқ* (*яхшироқ*); –*дан* (*уникидан яхши*); –*гунча* (*тахт бергунча бахт бер*); –*гандан* (*гапиргандан кўра*); –*га* (*Шоҳимардонга қараганда*); –*са* (*бири тегмаса, бири тегар*); –*май* (*..гапирмай, бош чайқаб кўйди*) аффикслар орқали;

инглиз тилида –*er* (*bigger - каттароқ*); –*ish* (*childish- болаларча*); –*wise* (*fatherwise - оталарча*); –*est* (*largest- энг йурик*); –*like* (*ladylike- аёлларга хос, childlike- болаларча*); –*ly* (*friendly- дўстона*) орқали.

Ушбу морфемик воситаларнинг қиёслаш муносабатини беришда ёрдамчи сўзлар ҳам иштирок этади: ўзбек тилида *кўра, нисбатан, қараганда, бўлса, эса, қадар, лекин*.

Ундан кўра устингни

Қуритиб ол, ичгин чой. (“Қизим ҳикояси” шеъри)

Инглиз тилида *while, whereas, but, as, like, unlike, as opposed to, in contrast to, in comparison with, versus, contrary to* каби ёрдамчи сўзлар қиёслаш муносабатини юзага чиқаради. Масалан,

She was doing very well, whereas Michael was either very bad or unwilling to jinx her. (J.K.Rowling “Harry Potter and the Order of the Phoenix”)

¹¹ Ушбу термин тилшуносликда дастлаб фойдаланилган *компаративные фразеологические единицы* терминига асосланган. Қаранг: Амосова Н.Н. Основа английской фразеологии. – Ленинград, 1963. – С.145; Ўзбек тилшунослигида Н.Махмудов *қиёс субъекти* ва *қиёс эталонига* нисбатан “*компарат*” атамасилан фойдаланган. Қаранг: Махмудов Н. Ўзбек тилидаги содда гапларда семантик - синтактик ассимметрия. – Тошкент: Ўқитувчи, 1984. – Б. 74.

¹² Ҳошимов Г.М, Дадабаева Ш.Ш. Қиёс концептуал семантикаси ва уни вербализаторлари хусусида //Когнитив тилшунослик ва филологиянинг долзарб масалалари. Фар ДУ. 2017. – Б.102.

Тилда қиёслаш муносабатини ифодалашда энг кўп учровчи воситалардан бири лексик воситалар бўлиб, улар ўзбек ва инглиз тилларида қуйидагича:

Ўзбек тилида *сал, биров, тича, анча, озгина, сари, сайин, тобора, яхши, ёмон, афзал, биров, қиёс, нима-ю нима, деган сўз, билан тенг, билан баробар* каби

Асарда воқеаларни қамровчи бир ҳикоя бўлса-да, англантиш тарзи аввалги маснавийларга нисбатан анча тарқоқ ва чўзиқдир. (“Мантикут-тайр” Фаридиддин Аттор)

Тилда *энг, ниҳоятда, жуда, кўп, бир поғона, бир сиқим* каби сўзлар ҳам қиёслаш муносабатини беришга хизмат қилади. Масалан,

Ҳазрат Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламдан эшитдимки, эзгуликнинг энг яхшиси ўз отасининг севган одамларига яхшилик қилишдур, дейдилар. (Аҳмад Муҳаммад “Ота-она ризоси”)

Инглиз тилида *contrast, difference, distinction, the contrary, opposite, reverse, unlike, compare, on the other hand* каби сўзлар, *more, less, few* каби даражани кўрсатувчи соф қиёс маъносини ифодалаш учун хизмат қиладиган сўзлар, *lesser, much* каби сўзлардан ясалган қўшма сўзлар, *as few as, much too, more like* каби иборалар орқали қиёслаш муносабати ифодаланади.

Иккинчи боб **“Қиёслаш муносабатининг синтактик сатҳда ифодаланиши”** деб номланади. Ушбу бобда қиёслаш муносабатининг содда гаплар, қўшма гаплар ва матн орқали воқеланиши талқин этилган.

Иккинчи боб нинг биринчи фасли **“Қиёслаш муносабатини ифодаловчи содда гаплар”** деб номланиб, бу фаслда мураккаб синтактик мазмунга эга бўлган қиёсий содда гаплар ўрганилади.

Қиёслаш муносабати кўп қиррали ва барча тилларда мавжуд универсал категория бўлиб, у турли синтактик бирликлар орқали ҳам ифодаланади. Хусусан, қиёслаш муносабатини ифодаловчи содда гаплар ўзига хос мураккаб синтактик мазмунга эга эканлиги, яъни уларда икки ва ундан ортиқ пропозициялар иштирок этиши билан бошқа содда гап турларидан фарқланади. Ўзбек тилшунослигида Н.Маҳмудов М.Н.Черемисинанинг $\{A[\beta(B)]\}$ формуласидан фойдаланган ҳолда, қиёслаш муносабатининг таркибини кўрсатувчи $\{A[(B)\beta]C\}$ формулани беради¹³. Бунда *A* қиёс субъекти, *B* қиёс объекти, *C* қиёс асоси, β қиёснинг шаклий кўрсаткичини ифода этади. Ушбу формула асосида тузилган содда гаплар тилларда (ўзбек ва инглиз тилларида) қиёсий содда гаплар, деб номланиб, мазмунан икки турда шаклланади:

1. Ўхшатиш содда гаплар. (тенг мазмундаги қиёсий содда гаплар)
2. Соф қиёсий содда гаплар. (нотенг мазмундаги қиёсий содда гаплар)

Соф қиёсий содда гапларда қиёс белгиси қиёс субъекти ва қиёс эталонларига предикацияланади, аммо ушбу белги иккисида турли даражада бўлади. Қиёс асосидаги белги қиёс субъектида меъёрдан ортиқроқ ҳолда,

¹³ Маҳмудов, Н., Нурмонов, А. Ўзбек тилининг назарий грамматикаси (синтаксис). –Тошкент: Ўқитувчи, 1995. – Б.92.

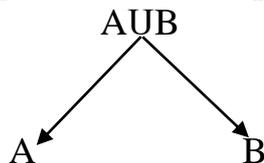
қиёс эталонига нисбатланади, бироқ бунда қиёс эталони ушбу белгига эга бўлмаса унда қиёслаш маъноси бўлмайди, яъни содда гапда қиёслаш мазмунини бериш учун қиёс асосидаги белги ҳам қиёс субъектига, ҳам қиёс эталонига тегишли бўлиши керак. Соф қиёсий содда гапларнинг семантик структурасида, асосан, бир предикат, икки ва ундан ортиқ субъект иштирок этади, бу предикат субъектлар учун умумий бўлади¹⁴. Демак, қиёсий содда гапда икки ва ундан ортиқ пропозиция келиб, улардан бири асосий пропозиция, иккинчиси ёрдамчи пропозиция шаклида бўлади. Масалан,

Қалб кўздан олдинроқ кўрар. (Мақол)

Ушбу лисоний далилда бир предикат *кўрар*, “*қалб кўрар*”, “*кўз кўрар*” кабилар икки пропозиция иштирок этган. Бу ерда *қалб кўрар кўз кўришидан* юқори даражада бўлганлиги учун у асосий пропозиция, *кўз кўрар* эса ёрдамчи пропозициядир. Ушбу икки пропозиция мураккаб ҳукм – конъюнктив ҳукми *қалбнинг кўздан олдинроқ кўришини* келтириб чиқармоқда. Унинг семантик формуласи ва квантатив ҳолатдаги тузилиши қуйидагича:

$$\text{Sem}C = S^1 S^2 \beta V$$

$A+B=AUB$ Бу ерда *A* – *қалб кўриши*, *B* – *кўз кўриши*, *U* – *конъюнктив ҳукм белгиси*.

Инглиз тилидаги қиёсий содда гаплар ҳам ўзига хос мазмуний синтактик тартибга эга:

You are stronger than this. (Jojo Moyes “*The girl you left behind*”)

Ушбу мисолда бир предикат “*stronger*” қиёс субъекти ва қиёс эталонига предикацияланмоқда. Бу мисолда икки ҳукм (пропозиция) мавжуд:

1. *You are strong.*
2. *This is also strong.*

Дастлабки *you are strong* пропозицияси асосий бўлиб, унда қиёсланаётган белги даражаси кўпроқ, иккинчиси *this is also strong* ёрдамчи пропозиция шаклида келиб, у *than* ифодаси ёрдамида қиёсланмоқда. Икки ҳукм мураккаб ҳукми *you are strong than this* вужудга келтирмоқда. Гапнинг семантик структураси қуйидагича:

$$\text{Sem}S = S^1 \vee \beta S^2$$

Иккинчи бобнинг иккинчи фасли “**Боғланган қўшма гапларда қиёслаш муносабати**” деб номланиб, унда қиёсий мазмундаги боғланган қўшма гаплар ҳақида фикр юритилади.

Қиёслаш муносабатини юзага чиқарувчи боғланган қўшма гапларнинг ўзига хос хусусияти шундаки, унда воқеа- ҳодиса, шахс, белги-хусусиятлар бир-бирига ўзаро қиёсланувчи икки кутбга ажралган ҳолатда бир-биридан фаркланади, бир-бирига зид қўйилади ва шу тарзда ўзаро номувофиқликни ифодалашга хизмат қилади.

¹⁴Маҳмудов Н., Нурмонов А. Ўзбек тилининг назарий грамматикаси (синтаксис). –Тошкент: Ўқитувчи, 1995. – Б.72-73.

*Ўзига тиз уриб қўймаса соат,
Чироқ эса - тамом, қимир этмас дор.
Хонтахта сен учун қилмоқда тоат,
Ҳамма нарса сени кутар интизор.* (И.Мирзо)

Бу нутқий парчада қиёс мазмуни “эса” боғловчи вазифасидаги сўз ёрдамида юзага чиққан бўлиб, унинг синоними “бўлса” дир.

Қиёслаш муносабатини ифодаловчи боғланган қўшма гап компонентлари зидлов боғловчилари (*аммо, лекин, бироқ*), *бўлса (эса)* боғловчи феъллар, -у (-ю) юкламалари воситасида ҳам муносабатга киришиши мумкин.

Қиёслаш мазмунидаги боғланган қўшма гаплар тахлилига таянган ҳолда, қуйида ушбу гап турининг ўзига хос структура белгиларини кўрсатиб ўтиш мумкин:

а) “*Содда гап + содда гап*” (*Сабрнинг аввали аччиқ, охири эса ширин.* (Муҳаммад Зеҳний))

б) “*Содда гап + эргаши гапли қўшма гап*” (*Одамлар сендан қўрқадилар, мен эса ўзимдан қўрқаман, чунки сендан яхшилик, ўзимдан ёмонлик кўрганман.* (Фаридулдин Аттор “Мантиқут-тайр”))

в) “*Боғланган қўшма гап + содда гап*” (*Оғир том ердан минг азоб билан кўтариб олинади, уни ташлаб юбориш эса жуда осон, ўсиб мартабага эришиши худди тош кўтаришига ўхшайди.* (Юсуфий))

г) “*Эргаши гапли қўшма гап + содда гап*” (*Илгари шундай қилса, йиғларди, ҳозир эса – йўқ.* (Матлуба Деҳқон қизи “Ўша кун”))

д) “*Боғловчисиз қўшма гап + содда гап*” (*Аёлнинг юмалоқдан келган юзи кўм-кўк, намозиомгул атласи баданларига чилта ёпишиб қолган, ўзи эса дағ-дағ титрарди.* (Матлуба Деҳқон қизи “Ўша кун”))

Жаҳон тилшунослигида, хусусан, инглиз тилида боғланган ва боғловчисиз қўшма гаплар умумий ном “*Compound sentence*” билан юритилади. Ушбу гап турининг қисмлари тенг боғловчилар (*coordinating conjunction, correlative conjunction*), боғловчи вазифасидаги равишлар (*conjunctive adverb*) ва оҳанг ёрдамида боғланади. Айнан оҳанг орқали боғланган қўшма гап мазмунан ўзбек тилидаги боғловчисиз қўшма гапга тенг бўлиб, асосан, унинг қисмлари инглиз тилида ; - *semicolon* деб номланувчи тиниш белгиси орқали ажратилади. Масалан,

You can not do everything, but you can do those few things in which you excel, the few things that can really make difference. (Brian Tracy “Eat that frog”)

Eleven get to play; the others watch. (Brian Tracy “Eat that frog”)

Иккинчи бобнинг учинчи фасли “**Боғловчисиз қўшма гапларда қиёслаш муносабатининг ифодаланиши**” деб номланади.

Қиёслаш муносабатини ифодаловчи боғловчисиз қўшма гаплар воқеа-ҳодисани қиёслаб кўрсатувчи содда гаплардан ташкил топади.

Проф А. Мамажонов қиёслаш муносабатини ифодаловчи боғловчисиз қўшма гапларда экспрессивликни таъминловчи асосий восита интонация

эканлиги ва бундай қўшма гапларнинг алоҳида ритмик - мелодик хусусиятга эга бўлишини айтиб ўтади¹⁵.

Қиёслаш муносабатини ифодаловчи боғловчисиз қўшма гап қисмлари орасида *зидлаш, номувофиқлик* мазмуни англашилади, иккинчи содда гапнинг мазмуни биринчисига қиёсланади, биринчи содда гапдан англашилган фикр иккинчи содда гапда хулосаланади. Масалан:

Нодоннинг иши енгил,

Яхшининг иши оғир.(Мақол)

Ушбу мисолда *нодон* билан *яхши* ўзаро зид қўйилгани ҳолда, қиёслаш муносабатини юзага чиқаради.

Ушбу гап тури, асосан, мақоллардан ташкил топади ва мақолнинг иккинчи қисми тўлиқсиз гап шаклда ҳам келиши мумкин. Масалан,

Кийимнинг янгиси яхши, дўстнинг эскиси. (Мақол)

Иккинчи бобнинг тўртинчи фасли “**Эргаш гапли қўшма гапларда қиёслаш муносабатининг шаклланиши**” деб номланади. Бунда қиёс мазмунидаги эргаш гапли қўшма гапларнинг таснифига оид муаммолар ҳақида фикр юритилади.

Қиёслаш муносабати эргаш гапли қўшма гап ёрдамида ҳам ифодаланади. Аммо қиёслаш муносабатини ифодаловчи эргаш гапли қўшма гаплар ўзбек ва жаҳон тишуносликларида баъзи олимлар томонидан турлича таснифланган. Масалан, баъзи тилшунослар қиёслаш мазмунидаги ушбу қўшма гап турини фақат ўхшатиш эргаш гапли қўшма гап тарзида баҳоласа, баъзилар эса ўхшатиш ва чоғиштириш эргаш гапли қўшма гап атамаси остида изоҳлайди. Ҳатто қиёслаш маъносини ифодаловчи қўшма гапларга ўхшатиш ва чоғиштириш эргаш гапдан ташқари миқдор-даража эргаш гапли қўшма гапларни киритади, бундан ташқари, рус тилшунослигида реал, реал бўлмаган ва корреляцион қиёслаш мазмунидаги эргаш гапли қўшма гапларни берса, инглиз, хусусан, шотланд тилида ушбу гап турининг реал ҳолатни қиёсловчи, ўхшатиш, фарқлаш ҳамда билвосита қиёс мазмунидаги эргаш гапли қўшма гап турларини беради. Жаҳон ва ўзбек тилшунослигига оид манбаларга таянган ҳолда ушбу гап турини икки турга, яъни ўхшатиш ва фарқлаш мазмунидаги эргаш гапли қўшма гапларга бўлиш энг тўғри ва осон йўлидир.

Иккинчи бобнинг бешинчи фасли “**Тилда қиёслаш муносабатининг суперсинтактик бутунлик орқали намоён бўлиши**” деб номланиб, унда қиёсий мазмундаги матнлар, хусусан, чоғиштириш мазмунидаги матнларнинг ўзига хос хусусиятлари кўрсатилади.

Қиёслаш муносабатидаги ССБни, дастлаб, икки турга ажратиш мақсадга мувофиқдир:

1. Ўхшатиш мазмунидаги ССБ.
2. Чоғиштириш мазмунидаги ССБ.

¹⁵ Мамажонов А. Ўзбек тили қўшма гапларининг стилистик хусусиятлари. Док.дисс. – Тошкент, 1991. – Б.159.

Ўхшатиш мазмунидаги матнлар олимлар томонидан ўрганилганлиги туфайли тадқиқотимизда чоғиштирма мазмунидаги матнлар таҳлили кўрсатилади.

Чоғиштириш мазмунидаги ССБларда икки фикр ўзаро қиёсланиб, мазмунан улар бир-бирига зид қўйилади, фарқланади. Бунда *антитеза* ва *фарқлаш* каби стилистик ҳодисалар иштирок этади. Айнан антитеза ҳодисаси ва фарқлаш стилистик воситаларнинг иштирокига асосланган ҳолда чоғиштирма мазмунидаги ССБларнинг икки турини ажратиб кўрсатиш мумкин:

1. Зидлантирувчи чоғиштирма мазмунидаги ССБ.
2. Фарқловчи чоғиштирма мазмунидаги ССБ.

Қуйидаги жадвалда турли тизимли тилларда уларнинг таҳлилини кўриб чиқамиз:

Ўзбек тилидаги зидлантирувчи чоғиштирма мазмунидаги ССБ	Инглиз тилида зидлантирувчи чоғиштирма мазмунидаги ССБ
<p>“Бир бор экан, бир йўқ экан, бир чол бор экан. Унинг Зумрад исми қизи бор экан. Чол бир қизи бор аёлга уйланибди. Қизининг исми Қиммат экан. Ўғай она Зумрадни ёқтирмас экан. Энг оғир ишларни унга буюрар, қаргаб, ураркан. Узининг қизини жуда яхши кўраркан, доим уни мақтагани мақтаган экан. Зумрад ақлли, чиройли ва мулойим қиз экан. Қиммат эса унга ҳеч ҳам ўхшамас экан. У тантиқ, қўпол ва дангаса экан. Кун бўйи овқат ер, бўлар-бўлмасга уришаркан.” (“Қиммат ва Зумрад” эртагидан)</p>	<p><i>Highly processed foods – package goods made from high amounts of sugar and other simple carbohydrates - drain us more than they fuel us. Rather than increasing your energy, these essentially “dead” foods cause you to spike and then crash, leaving you tired and listless. On the other hand, whole foods like fruits, vegetables, nuts, and seeds typically keep you healthier and maintain your energy levels, empowering your body and mind and enabling you to perform at your best. (Hal Elrod, David Osborn “Miracle morning millionaires”)</i></p>
Ўзбек тилида фарқловчи чоғиштирма мазмунидаги ССБ	Инглиз тилида фарқловчи чоғиштирма мазмунидаги ССБ
<p>“Бошловчи киши учун қоронғиликда эшик бор, бу ёруғликдан кўра яхшироқ. Қоронғиликда у саҳоват денгизига буткул чўмади ва демак, вужудидан бирор қисми денгиздан ташқарида қолмайди. Зеро, шу денгиздан унинг бир қисми ташқарида қолиб, зоҳир бўлса, шунга мағрурланиб, куфрга берилади. Неки ҳасад ва газабдан</p>	<p><i>“Henry Ford, Thomas A. Edison, and Harvey Firestone are men of great achievement in their respective fields of endeavor. Of the three, Henry Ford is the most powerful, with reference to economic power. So great is his power that he may have anything of a physical nature that he desires, or its equivalent. Millions of dollars, to him, are but playthings, no harder to</i></p>

сенда бўлса, буни пири комиллар кўзи кўради, сенинг ўз кўзинг буни кўролмайдими.” (Фаридуддин Аттор “Мантикут-тайр”)	<i>acquire than the grains of sand with which the child builds and tunnels.”(Napoleon Hill “Law of success”)</i>
--	--

Учинчи боб “**Қиёслаш муносабатини ифодаловчи гапларнинг лингвокультурологик-стилистик хусусиятлари**” деб номланади. Ушбу бобда қиёслаш муносабатини ифодаловчи гапларнинг лингвокультурологик ҳамда синтактик-стилистик хусусиятлари очиб берилади.

Учинчи бобнинг биринчи фасли “**Қиёслаш муносабатини ифодаловчи гапларнинг лингвокультурологик хусусиятлари**” деб номланиб, унда соф қиёсий гапларнинг лингвокультурологик жиҳатлари таҳлил этилади.

Инсоннинг билиш жараёнида қиёслаш икки ва ундан ортиқ объектларнинг ўхшаш ва фарқли томонларини аниқловчи мантикий усуллардан бири бўлиб, у инсон фаолиятининг деярли барча соҳаларида кўзга ташланади¹⁶. Унинг яна бир ўзига хос хусусияти шундаки, у нутқнинг образлиги ва таъсирчанлигини оширувчи тафаккур маҳсули ҳамдир. Қиёслаш муносабатининг икки хил кўринишдаги – ўхшатиш ва соф қиё турлари мавжуд бўлиб, ўхшатиш тури лингвокультурология соҳасида кўплаб олимларимиз томонидан ўрганилиб, унинг лингвокультурологик хусусиятига кўра *индивидуал* ва *турғун ўхшатиш* каби кўринишларга ажратилган.¹⁷ Мазкур маълумотга таянган ҳолда, ушбу тадқиқотда тилларда қиёслашнинг соф турини ўхшатиш каби индивидуал ва турғун қиёслашга бўлиш мақсадга мувофиқдир.

Эркин (индивидуал) қиёслаш муаллиф маҳоратига боғлиқ бўлади ва турли бадий асарлар ҳамда иқтибосларда учрайди. Масалан,

*“Кулгуки, ўз ҳадидин ўлди йироқ,
Йиғламоқ андин кўп эрур яхшироқ”.* (Алишер Навоий)

Бунда Навоий инсонни аслини, қалбидаги оғриқни яширувчи *кулгини* қиёс эталони сифатида танлар экан, унинг зиди *йиғлашни* – қиёс субъектини инсонни енгиллатувчи ҳамда қалбидаги оғриқни кўрсата олувчи куч сифатида устун кўйиши маҳорат ила кўрсатиб берган.

“Understanding that they are bigger than their circumstancy us what gives them the courage to succeed”. (Робин Шарма) – таржимаси: “Уларни шароитдан кўра каттароқ эканлигини тушуниши уларга муваффақиятга эришиши учун жасорат беради.” Ушу иқтибос Канадалик ёзувчи Робин Шармага тегишли. Ушбу ёзувчи инсоннинг жамиятдаги ўрни ва уни руҳлантирувчи омиллар ҳақида кўплаб асарлар муаллифи бўлиб, у бу гапда келувчи қиёс эталони *шароитни* қиёс субъекти *инсоннинг ўзлигини тушуниши* ёки *қобилиятидан* кўпроқ аҳамиятга эга эканлигини қиёсламоқда.

¹⁶ Усманова Ш. Лингвокультурология. Дарслик. Тошкент, 2019. – Б. 103.

¹⁷ Қаранг: Усманова Ш. Кўрсатилган манба. – Б. 102-105.

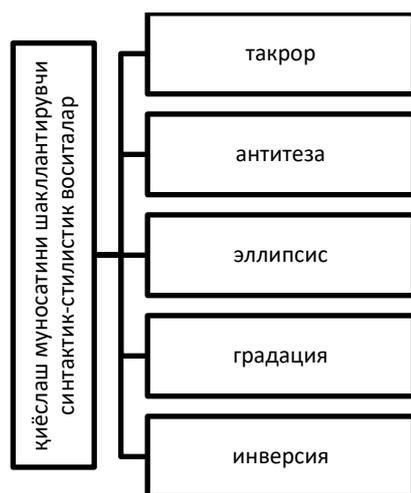
Қиёслашнинг иккинчи *турғун шаклида* халқ томонидан қатъий қабул қилинган, халқ тилида барқарорлашган ҳаракатларни мавжуд ҳаракатга қиёслаш назарда тутилади, мазкур ходиса, асосан, халқ оғзаки ижодида учрайди. Бунда, асосан, қиёс субъекти сифатида халқ томонидан ижобий қабул қилинган ҳаракат тасвирланса, қиёс эталонидаги ҳаракатда миллатларда қораланадиган ҳатти-ҳаракатлар ифодаланади ва улар ўзаро қиёсланади.

Ушбу илмий тадқиқотда турли тизимдаги тилларда қиёслаш муносабатининг лингвокультурологик хусусиятларини халқ оғзаки ижодида турли лингвокультурема – лисоний-маданий бирликлар (*мақоллар, ҳикматли сўзлар, иқтибослар, бадиий асарлар, эртаклар каби*) орқали намоён бўлишини синтактик бирликлар, асосан қўшма гаплар мисолида тадқиқ этиш мақсад этиб қўйилган. Масалан,

Gap билгунча - иш бил. (*Doing us better than saying*) Ушбу мақолда соф қиёслаш мазмуни мавжуд, унда қиёс субъекти *иш* қиёс эталони *gap*га қиёс этилиб, менталитетимизда кўп гапиришга салбий ёндашилгани учун ундан иш билишни устун қўймоқда.

Better buy than borrow. (*Қарзинг учун қайғур, оладиганинг қочмас*). Ушбу мақолда соф қиёслаш мазмуни мавжуд бўлиб, ҳаракатлар ўзаро қиёсланган. Инглиз халқида ҳам бошқа халқлар каби қарз олиш қораланади. Ушбу фикрдан келиб чиқиб, қиёс субъекти *сотиб олиш* қиёс эталони *қарз олишдан* яхшироқлиги таъкидланмоқда.

Учинчи бобнинг иккинчи фасли **“Қиёслаш муносабатидаги гапларнинг синтактик-стилистик хусусиятлари”** деб юритилади. Ушбу фаслда турли тиллар мисолида қиёслаш муносабатини шакллантирувчи синтактик-стилистик воситалар ҳақида маълумотлар берилади.

Тилда қиёслаш муносабатини юзага чиқаришда такрорнинг уч турдаги кўриниши фаол иштирок этади ва ушбу стилистик воситадан умумий ҳолда шахсни шахсга қиёслаганда, бир нарса-буюмнинг икки ҳолати

солиштирилганда, бир ҳаракат-ҳолатни бошқа-бир ҳаракат-ҳолатдан устун қўйилганда ҳамда қиёслаш мазмунини янада кучайтиришда фойдаланиди:

Одам борки, одамларнинг нақшидир,

Одам борки, ҳайвон ундан яхшидир. (А.Навоий) Ушбу мисолда такрорнинг анафорик тури қўлланилиб, шахслар қиёсланмоқда.

Better the devil you know than the devil you don't. (Proverb) Ушбу мисолда такрор бўлақлар гап ўртасида – *mesodiplosis* ҳолатда келган ва такрор бўлақлар ўзаро зид маънода- *antistasis* ҳолатида қўлланилиб, *the devil* сўзлари орқали шахслар қиёсланган.

Қиёслаш мазмунидаги қўшма гапларда энг кўп қўлланувчи услубий-синтактик восита *антитеза* ҳисобланади. Нутқда ифодалиликни янада кучайтирувчи, маъноси жихатдан бир-бирига зид бўлган, мазмунан бири иккинчисини рад этадиган фикрларни қарама-қарши қўювчи, қиёсловчи усул *антитеза* деб аталади. Масалан,

Бўлар одам ёшида ҳам бош бўлар,

Бўлмас одам қирқида ҳам ёш бўлар. (А.Темур) ушбу боғловчисиз қўшма гап мисолидаги *бўлар* ва *бўлмас* тасдиқ ва инкор формадаги сўзлар антитезани шакллантиришга хизмат қилган. Бунда шахс сифати қиёсланган.

Better a little fire to warm us, than great one to burn us (Proverb) Ушбу мақолда предмет – кичикроқ олов билан катта олов каби сўз бирикмалари ўзаро қарама-қарши қўйилган.

Қиёслаш мазмунидаги гапларда гапнинг бирор бўлаги онгли тушириб қолдирилади ва у контекст орқали англашилади, бу ҳолат эллипсис деб номланиб, у қиёслаш муносабатини кучайтиришга хизмат қилади. Масалан,

Ботир жангда билинар,

Доно – Машваратда. (А.Темур)

Юқорида келтирилган мисол қиёслаш муносабатидаги боғловчисиз қўшма гап бўлиб, унинг иккинчи қисмидаги *билинар* кесими тушириб қолдирилган, лекин унинг маъноси контекстдан англашилиб туради.

A man can do no more than he can. (Proverb) Ушбу мисолда *do* кесими тушириб қолдирилган.

Қиёслаш мазмунидаги қўшма гапларда икки объект ўзаро қиёсланиб, бири иккинчисидан устунлигига урғу берилади. Ушбу ҳолатда бадий нутқда градация услубий воситасидан фойдаланилади.

Бировнинг олдига боргандан нон деб,

Уйда жим ўтирган яхшидир жон деб. (Низомий Ганжавий) Ушбу гапнинг иккинчи қисмидаги фикр муҳимроқ бўлгани учун у махсус урғу билан ифодали ўқилади. Яъни бу гапда кўтарилиувчи градациядан фойдаланилган.

I am worse than e'er I was. (W.Shakespeare) Ушбу гап таркибидаги *I am worse* қисм кейинги қисмга қараганда муҳимроқ мазмунга эга бўлганлиги учун унда градация усулидан фойдаланилган.

Қиёслаш мазмунидаги қўшма гапларда инверсия усулидан ҳам унумли фойдаланилади. Инверсия синтактик бутунлик компонентларининг ўрин

алмашиши усули бўлиб, бунда асосий мақсад муҳим бўлган фикрни биринчи ўринга олиб чиқишдир.

Турли тизимли тилларда:

Яхшироқ нодон халқ тоғ этганидин бошига,

Ақли донишнинг аёғи остида мажсақланмоқ. (Огаҳий) Бу мисолда иккинчи қисм охирида келиши лозим бўлган кесим - *яхшироқ* сўзининг кейинги, биринчи қисм бошида келиши натижасида инверсия ҳолати вужудга келган.

Brains in one's little finger than one has in his whole body, have more. Ушбу мақолда бош гапдаги феъл билан қиёс кўрсаткич шаклининг эргаш қисмдан кейин келиши, инверсия усули талаби билан амалга оширилган.

ХУЛОСА

1. Турли тизимли тилларда қиёслаш муносабати билиш жараёнининг муҳим усуллари билан бири, миқдор ва сифат категорияларини аниқлаштирувчи когнитив жараён, тилда эса нарса-ҳодиса, шахс ва белги-хусусиятларнинг ўхшаш ва фарқли томонларини кўрсатувчи, тилнинг оддий бирлигидан мураккаб birlikлари орқали ифодаланувчи лисоний ҳодисадир.

2. Замонавий тилшуносликда қиёслаш муносабатини шакллантирувчи *қиёс субъекти (қиёсланувчи), қиёс эталони (қиёс стандарти), қиёс асоси (қиёс параметри), қиёс стандарт белги ва қиёс даража белгиси* каби унсурлар мавжуд. Ўзбек тилшунослигида қиёс унсурлар *қиёс субъекти, қиёс эталони, қиёс асоси ва қиёснинг шаклий кўрсаткичи (қиёс стандарт белги ва қиёс даража белгисининг бирлашиши)* дан иборат.

3. Тилларда қиёслаш муносабатининг шаклланишида *сифат* ва *миқдор* категориялари ва *айнанлик, фарқлилик, зидлик, қарама-қаршилик* каби категориялар иштирок этади.

4. Қиёслаш муносабати аффикслар, лексик birlikлар, морфологик birlikлар, синтактик birlikлар ва матн birlikи каби вербализаторлар орқали ифодаланиб, уларни бир умумий *компаратема* термини ёрдамида қуйидагича номлаш мақсадга мувофиқдир:

- *аффиксокомпаратема;*
- *лексокомпаратема;*
- *синтаксокомпаратема;*
- *текстокомпаратема.*

5. Қиёслаш муносабатини ифодаловчи содда гаплар ўхшатиш ва соф қиёсий содда гапларга бўлинади. Қиёсий содда гапларнинг ўзига хос жиҳати унинг мураккаб мазмуний тузилишга эга эканлигидир.

6. Қиёслаш муносабатини ифодаловчи боғловчисиз қўшма гаплар, асосан, мақоллардан ташкил топади ва унда антоним сўзлар иштирок этиб, ритмик-мелодик хусусиятга эга бўлади.

7. Бош гапдаги воқеа-ҳодиса, белги-хусусиятни эргаш гапдаги воқеа-ҳодисага қиёслаб, ўхшаш ва фарқли томонларини кўрсатувчи қўшма гап тури қиёс эргаш гапли қўшма гап дейилади ва у қўшлаб тилларда, асосан,

чоғиштириш эргаш гапли қўшма гап ва ўхшатиш эргаш гапли қўшма гапларга бўлинади.

8. Тилларда қиёслаш муносабати супер синтактик бутунлик (ССБ) орқали ҳам ифодаланиши мумкин. Қиёслаш муносабатидаги ССБнинг икки тури мавжуд:

- *ўхшатиш мазмунидаги ССБ;*
- *чоғиштириш мазмунидаги ССБ.*

9. Чоғиштириш мазмунидаги ССБ антитеза ва фарқлаш каби ҳодисаларнинг иштирокига кўра *зидлантирувчи чоғиштириш мазмунидаги ССБ* ва *фарқловчи чоғиштириш мазмунидаги ССБ* каби турларга ажратилади.

10. Барча тилларда мавжуд бўлган қиёслаш муносабатини ифодаловчи қўшма гаплар лингвокультурологик хусусиятларга эга. Хусусан, қиёслаш мазмунидаги синтактик бирликларнинг лисоний-маданий жиҳати турли *мақоллар, эртақлар, топшимоқлар, ҳикматли сўзлар, иқтибослар ва бадий асарлар* каби лингвокултуремалар орқали намоён бўлади.

11. Қиёслаш муносабатини ифодаловчи гапларни шакллантиришда ундаги бўйқдорликни ошириш мақсадида *такрор, эллипсис, антитеза, градация* ва *инверсия* каби синтактик – стилистик воситалардан фойдаланилади.

**SCIENTIFIC COUNCIL FOR AWARDING
SCIENTIFIC DEGREES DSc.03/30.12.2019.Fil.05.02
AT FERGHANA STATE UNIVERSITY**

FERGHANA STATE UNIVERSITY

DADABAYEVA SHIRIN SHUHRATOVNA

**SYSTEMATIC STUDY OF THE EXPRESSION COMPARATIVE
RELATION IN LANGUAGE**

10.00.11 – Language theory. Applied and computer linguistics.

**DISSERTATION ABSTRACT FOR DOCTOR OF PHILOSOPHY
(PhD) IN PHILOLOGICAL SCIENCES**

Ferghana – 2022

The theme of PhD dissertation is registered by the Supreme Attestation Commission at the Cabinet of Ministry of the Republic of Uzbekistan under the number B2022.3PhD/Fil2696

The doctoral thesis has been prepared at the chair of Uzbek linguistics of Fergana State University. The abstract of the dissertation is posted in three languages (Uzbek, English and Russian (Resume)) on the website of Scientific Council and the informational-educational portal «ZiyoNet» (www.ziyo.net.uz)

Scientific supervisor:

Mamajonov Alijon

Doctor of Philological Sciences, Professor

Official opponents:

Khashimov Ganijon Mirzaahmedovich

Doctor of Philological Sciences, Professor

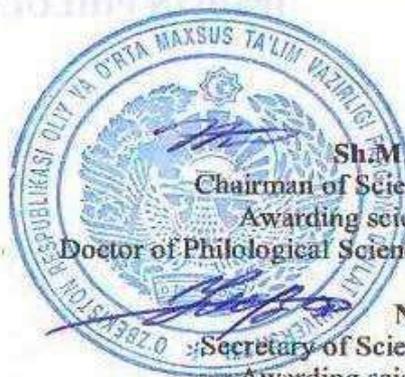
Isakov Zokirjon Solievich

Candidate of Philological Sciences, Docent

Leading organization:

Namangan state university

Defense of the dissertation will take place on «29» 11 2022, at 14⁰⁰ at a meeting of Scientific Council DSc.03/30.12.2019.Fil.05.02 under Fergana State University (Address: 105, B.Marginoniy Street, Fergana, 100151. Tel: (+99873) 244-57-82; e-mail: info@fdu.uz. The dissertation is available in the Information Resource centre of Fergana State University (registered under №205). Address: 19, Murabbiylar Str., Fergana, 100151. Tel: (+99873) 244-71-28. The abstract of the dissertation is distributed on «17» 11 2022. (Mailing report № 62 dated «17» 11 2022).

Sh.M.Iskandarova
Chairman of Scientific Council
Awarding scientific degree,
Doctor of Philological Sciences, Professor

N.R.Umarova
Secretary of Scientific Council
Awarding scientific degree,
Doctor of Philological Sciences, Docent

M.N.Ulukov
Chairman of Scientific Seminar
at the Scientific Council Awarding scientific degree,
Doctor of Philological Science, Professor

INTRODUCTION (abstract of the dissertation of the doctor of philosophy (PhD))

The actuality and significance of the dissertation work. In world linguistics, it is important to study language as a complex system, to analyze all language units based on their form and content, and to study their syntactic, semiotic and pragmatic nature and their importance in speech. It is precisely that the research of linguistic means that express different relations that has theoretical and practical importance in linguistics, and in particular, combining linguistic means that express the relation of comparison into one semantic group, lighting on the basis of a certain system makes it possible to show the system-structural nature of the language.

In world linguistics, many scientific researches have been conducted on the relation of comparison. As a result of the analysis of the first conducted scientific researches, it is shown that the relation of comparison is historically approached, one of the most important methods of the cognitive process, a philosophical-logical category. Later, the emergence of structuralism in linguistics led to a new way in the study of comparative relations. Thus, in a special approach to the study of comparative relations, the main attention was paid to the study of its semantic process, analysis and research of its means. In addition, finding out that this relationship is made up of several elements prompted the study of its unique expression in different language units. In particular, the realization of the comparison relation in the language by means of various linguistic means made it necessary to determine that they have a unique system and to reveal their linguocultural-stylistic features.

Currently, the social, political and cultural reforms that are being carried out in our country are the reason for the increase in the number of scientific researches in Uzbek linguistics as well as in all other sciences. As the President noted, it is important to "increase the effectiveness of scientific research related to the peculiarities of the Uzbek language, dialects, historical development, and its prospects."¹⁸ In Uzbek linguistics, the attention to the content of linguistic units is increasing, and in studying the means of expressing the comparative relationship as a certain system, it is necessary to pay attention not only to its content, but also to its cultural side and the state of expression in speech.

The given dissertation has been fulfilled according to the requirements of the following laws and regularities as the decree PD 5847 of the President of the Republic of Uzbekistan "On Approving the Concept of Development of the Higher Education System of the Republic of Uzbekistan until 2030", which came into force on October 9, 2019, "On Measures to Further Develop the Uzbek Language and Improve Language Policy in Our Country" dated October 20, 2020. Decree of October 29, 2020 "On approval of the concept of development of science until 2030", PD4963 of January 25, 2021 "On measures to support scientific research

¹⁸ <https://xs.uz/uzkr/post/prezident-shavkat-mirziyoevning-ozbek-tiliga-davlat-tili-maqomi-berilganining-ottiz-jilligiga-bagishlangan-tantanali-marosimdagi-nutqi>

activities in the field of public education and introduce a continuous professional development system" and others documents related to this activity.

The appropriateness of the research to the prior directions of the development of science and technologies. This study was carried out in accordance with the priority direction of the republican science and technology development I. "Formation of a system of innovative ideas and ways of their implementation in the social, legal, economic, cultural, spiritual and educational development of the information society and democratic state."

The scope of study of the problem. The comparative relation was originally studied in fields such as logic and philosophy. It is emphasized that this concept, which is considered the first stage or method of knowing, is a cognitive process in the human mind. In linguistics, the study of comparative relations as a linguistic process began in the 18th century, and due to the emergence of structuralism in the 19th century, the approach to this issue took a new shape in the 20th century. In this way, comparative attitude-forming tools have begun to be studied.

Scientists like H. Zimer, H. Jensen, L. Stassen, R. Ultan, B. Hayne, R. Dixon, Z. Herman, K. Stolz, P. Cazzolin, K. Lehman, L. Zelealem, M. Haspelmath, Buhhol, M. Gorshenin, J. Bobaljik, E. Coppock, P. Hankelman, T. Yvonne¹⁹ conducted scientific research About comparative relations in world linguistics.

In Russian linguistics, linguists like F.I. Buslaev, A.A. Potebnya and L.I. Ivanova²⁰ took a historical approach to the phenomenon of comparison, identifying the peculiarities and differences in different languages.

¹⁹Stassen L. Comparison and Universal Grammar. – Oxford: Basil Blackwell, 1985; Ultan. R. Some features of basic comparative constructions //Working Papers on Language Universals (Stanford), 1972, 9: 117-162r; Dixon R. M. Comparative constructions: A cross-linguistic typology// Studies in Language 32, 2008. 4: 787-817r; Dixon R.M. Basic Linguistic Theory. // Further Grammatical Topics, 2012, Volume 3. – Oxford: Oxford University Press; Hermann Z. Vergleichende Syntax der indogermanischen Comparison insbesondere der Comparationscasus der indogermanischen Sprachen und sein Ersatz. – Berlin: Dümmler, 1884; Hans J. Der steigende Vergleich und sein sprachlicher Ausdruck. Indogermanische Forschungen, 1934. 52: 108-130; Stolz Ch, Stolz T. Spanisch-amerindischer Sprachkontakt: Die ‘Hispanisierung’ mesoamerikanischer Komparationsstrukturen. Iberoamerica 58/59, 1995. 2/3: 5-42; Cuzzolin P, Lehmann Ch. Comparison and gradation. In: Booij, Geert, Christian Lehmann, Joachim Mugdan & Stavros Skopeteas (eds.). // Morphologie. Ein internationales Handbuch zur Flexion und Wortbildung. Vol. 17.2. Berlin, New York: W. de Gruyter. – 2004 P. 1857-1882; Bernd H, Zelealem L. Comparative constructions in Africa: An areal dimension // Annual Publication in African Linguistics, 2003. 1: 47-68pp; Gorshenin M. The crosslinguistics of the superlative. In: Stroh, Cornelia (ed.). – 2012; Neues aus der Bremer Linguistikwerkstatt: Aktuelle Themen und Projekte 31, Bochum: Brockmeyer, pp. 55-160; Bobaljik J. Universals in Comparative Morphology: Suppletion, Superlatives, and the Structures of Words. – Cambridge, MA: MIT Press, 2012; Fuchs C. La comparaison et son expression en français. - Paris: Ophrys, 2014; Coppock. E. Typological database of superlative constructions, doi:10.7910/DVN/71WHWY, Harvard Dataverse, 2016. V3; Haspelmath M, Buchholz O. Equative and similative constructions in the languages of Europe. In: Van der Auwera, Johan (ed.), Adverbial Constructions in the Languages of Europe. – Berlin: Mouton de Gruyter 1998. – PP. 277-334; Henkelmann P. Constructions of equative comparison. Sprachtypologie und Universalienforschung 59, 2006. 4: 370-398; Yvonne T, Vanhove M. (eds.) Similative and Equative Constructions: A Crosslinguistic Perspective. (Typological Studies in Language, 117.) Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 2017.

²⁰ Потебня А. А. Из лекций по теории словесности. Басня. Пословица. Поговорка. - Харьков: Мирный труд, 1914. -164 с. Қаранг: Николаева А. В. Функционально - семантическое поле

In Uzbek linguistics, G. Abdurahmonov, A. Nurmonov, M. Mukarramov, N. Makhmudov, A. Mamajonov, A. Abdullaev, D. Khudoyberganova, M. Yuldoshev, Sh.Safarov, G'.Kambarov, Z.Umurkulov and etc. expressed some of their opinions about the comparative relationship in their research.²¹ However, in these sources, the expression of comparative relations at different linguistic levels, mainly at the syntactic level, has not been studied as a specific system. Linguistic-cultural-stylistic features of this attitude were not given importance, attention was not paid.

The relevance of the research to the research plans of the higher education institution where the dissertation was completed. The research of the dissertation was carried out in accordance with the research plan of Fergana State University in the direction of "Actual problems of Uzbek linguistics".

The aim of the research consists in identifying the linguistic tools that represent the comparative relationship at different levels, mainly at the syntactic level, and analyzing them in different systematic languages (for example, Uzbek and English).

The tasks of the research:

clarifying the universal nature of the comparative relationship, justifying its expression through different linguistic units;

analyzing the comparative relationship on the example of lexical-morphological and syntactic means, to observe the formation process of each linguistic means and to determine its means of expression;

studying the manifestation of the comparison relationship through complex syntactic means based on the analysis of examples and to show its specific features;

revealing the linguocultural-stylistic features of the linguistic units that express the relation of comparison in the language and to substantiate them scientifically.

The object of the research is literary works in Uzbek and English languages.

The subject of the research is form and content characteristics of linguistic units representing the relation of comparison.

Research methods. Methods such as description, classification, comparison, contrast, substantive and pragmatic analysis were used to clarify the topic.

The scientific novelty of the research is:

компаративности в современном английском языке. Дис.док. филол. наук. –ростов-на-Дону, 2002. –11 с.

²¹ Абдурахмонов Ғ. Қўшма гап синтаксиси асослари. – Тошкент: Фан, 1958; Мукаррамов М. Ўзбек тилида ўқшатиш. – Тошкент: Фан, 1976; Махмудов Н. Ўзбек тилидаги содда гапларда семантик-синтактик асимметрия. – Тошкент: Ўқитувчи, 1984; Абдуллаев А. Ўзбек тилида экспрессивлик ифодалашнинг синтактик усули. – Тошкент: Фан, 1987; Nurmonov A. Struktur tilshunoslik: iildizlari va yo'nalishlari. – Toshkent: Ta'lim, 2009; Худойберганова Д. Семантические и стилистические особенности конструкций уподобления в узбекском языке. Дисс. канд. филол. наук. – Тошкент, 1989; Йўлдошев М. Бадиий матн лингвопоэтикаси. – Тошкент: Фан, 2008; Яқуббекова М. Ўзбек халқ кўшиқларининг лингвопоэтик хусусиятлари. Филол. фан. докт. дисс. – Тошкент, 2005; Сафаров Ш. Когнитив тилшунослик. – Жиззах: Сангзор, 2006; Қамбаров Ғ. Баҳо муносабати ва унинг ўзбек тилида ифодаланиши. Фил.фан. номз. дисс.

it is based on the fact that it consists of such elements as the subject of comparison (comparee), standard of comparison, basis of comparison (parameter of comparison), standard marker and degree marker of comparison;

verbalizers whose comparative relation is expressed through affixes, lexical, morphological, syntactic and supersyntactic units, such as affixocomparatema, lexocomparatema, syntaxocomparatema, textocomparatema, have been proved to be named under the general term comparatema;

the compound sentence expressing the relation of comparison consists of simple sentences that compare action-state, signs-properties, and it is indicated that words with opposite meanings participate in the expression of the content of contradiction and inconsistency, and that they have a rhythmic-melodic character;

linguistic and cultural aspect of syntactic units in the content of comparison is based on manifestation through various proverbs, fairy tales, riddles, quotations of famous writers, linguocultures such as works of art, and stylistic tools such as repetition, antithesis, ellipsis.

The practical results of the study are as follows:

The conclusions and analyzes obtained as a result of the systematic study of the means of expressing the comparative relationship are based on the fact that they serve as a source for scientific researches, created textbooks and training manuals in the fields of linguistics such as syntax, morphology, stylistics, linguoculturalology and text linguistics;

on the basis of the analysis of the examples of folk oral creativity and literary works taken to study the linguocultural-stylistic aspects of the comparative relationship, their national-aesthetic features are revealed more clearly;

during the research, a deeper study of the comparative degree served to clarify some abstractions in school textbooks.

The reliability of the research results is explained by the fact that the analyzed materials allowed us to draw conclusions based on the nature of the Uzbek and English languages, their validity, methodological excellence, and also the accuracy of the issues raised.

Scientific and practical significance of research results.

The scientific significance of the research results serves to enrich information about the meaningful syntax of the Uzbek and English languages, text linguistics, the theory of the meaningful field, cognitive linguistics, cultural studies, and the theoretical foundations of teaching foreign languages.

The practical significance of the research results is that it can be used in writing manuals, textbooks and organizing special lectures and scientific seminars in syntax, text linguistics, linguoculturology and stylistics.

Implementation of research results. Based on a systematic study of the means of expressing comparative relation in different structured languages:

The analysis and conclusions of the importance of comparison in the cognitive process, its place in language learning, in the deeper study of this relationship, not only in Uzbek, but also in foreign languages, and the linguistic-cultural aspect of syntactic units in the content of comparison manifested through

linguistic cultural means such as proverbs, fairytales, riddles, wise sayings, quotations, works of art were used in the activity of the Youth Innovation Center in 2022 to increase interest in learning foreign languages by comparing languages,, the culture of reading among young people, the improvement of perfect teaching, the cognitive process by comparison, support and encourage creativity in young people, improve of the linguistic and cultural worldview, and preparation of lectures for promotion and advocating work under the Ministry of Innovative Development of the Republic of Uzbekistan. (Reference of the Youth Innovation Center dated June 30, 2022/017). As a result, the plan of measures and the reports are enriched with scientific foundations and effective analytical materials;

scientific conclusions and recommendations on a compound sentence without conjunctions expressing a comparative relationship consists of simple sentences that compare actions, state, sign-characteristics and participation of antonyms in the expression of the meaning of contradiction and inconsistency, rhythmic-melodic character are widely used in the "Text Linguistics" textbook. (Permit No. 237-317 based on Order No. 237 dated May 31, 2021 of the Ministry of Higher and Secondary Special Education) As a result, the scientific information given on the characteristics of syntactic units representing the relation of comparison served as a source for the scientific-theoretical improvement of the textbook;

the information on the composition of *the subject of comparison, standart of comparison, parameter, standart marker and degree marker* was used in the preparation of the textbook "Basics of Pragmalinguistics". (2020 of the Ministry of Higher and Secondary Special Education Permit No. 418-045 based on Order No. 418 of August 14) As a result, the textbook is enriched with theoretical and practical information;

Approbation of research results. The results of the research were publicly discussed in the reports of 2 international and 2 national scientific-practical conferences.

Publication of research results. 14 scientific articles were published on the subject of the dissertation, including publications recommended including 6 articles in scientific publications recommended by the Higher Attestation Commission under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan for publication of the main scientific results of doctoral dissertations, 2 of which were published in foreign journals.

The structure and volume of the dissertation. The dissertation consists of an introduction, three main chapters, a conclusion and a list of references. The total volume of the dissertation is 136 pages.

MAIN CONTENT OF THE DISSERTATION

In the introduction of the dissertation work the topicality and actuality, the aim and tasks, the object and the subject of it, its appropriateness to the basic directions of the development of the science and technologies, the scientific novelty of the research and the practical results, the practical and theoretical value of the obtained results are revealed; the data of implementing the results of the

research into the practice, the structure of the dissertation and the list of published works are given.

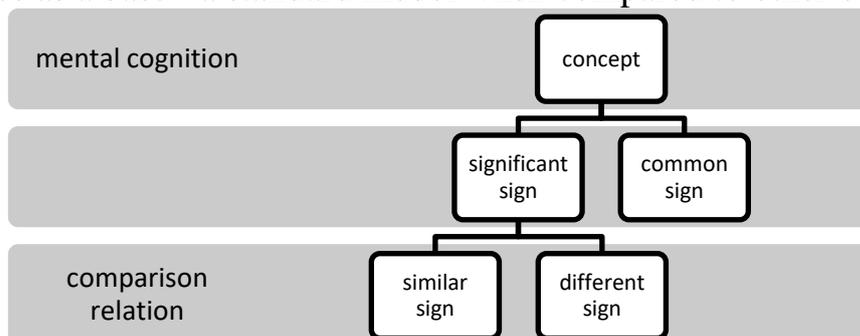
The first chapter of the dissertation is called "Comparison relation and the linguistic units that create it", and it discusses the comparative relation and its universal nature, its realization through morphological and lexical means.

The first part of the first chapter is called "Comparison relationship and its universal nature", in which the cognitive and linguistic side of the comparison relationship, the elements and categories involved in its formation are explained.

In order for a person to fully understand any reality in social life, he compares this reality to another reality. So, comparison is a process of thinking, which determines the similarity and difference of objects and events in the objective world.²² It is the process of thinking, the basis of thinking, which shows the similarity or difference of objects in cognition.

In the process of knowing, knowledge through our senses forms perception, and perceptual knowledge forms imagination. As a result of knowledge in perception and imagination, understanding is created. "A form of thinking that fully reflects the general and important features of objects in the human mind is called a concept."²³ Precisely, in the emergence of a concept, conceptual signs that give the similar and different aspects of objects are important, and it ensures that the relation of comparison is reflected in the mind, that is, it forms the common and important signs of the compared objects in the mind as a result of comparing the similar and different aspects of the objects. Conceptual signs have the appearance of significant and non-significant, in which the determination of the significant sign is carried out using a comparison relation.

"A sign representing the basic properties of objects in a certain ratio is an important sign"²⁴ that forms an idea about this object in the human mind and serves as a base - a standard model when compared to other objects.

Therefore, many scientists have their own views on comparison, and since it is studied not only in linguistics, but also in fields such as logic, philosophy, literary and religious studies, it is appropriate to give it the following general definition:

Comparison is a multi-faceted logical category, philosophically it is the first stage of cognition, a cognitive process that determines quantitative and qualitative

²² Ғозиев. Э. Психология. Дарслик. – Тошкент., 2008. – Б. 267.

²³ Хайруллаев М, Ҳақбердиев М. Мантик. – Тошкент: Ўқитувчи, 1993. – Б.103.

²⁴ Хайруллаев М, Ҳақбердиев М. Кўрсатилган манба. – Б. 106.

characteristics based on judgments about the similar or different aspects of an object, a method used in the artistic representation of reality, a method of familiarization with a subject, and in linguistics is a process that reflects the signs, characteristics and their similar and dissimilar aspects of the environment, thing or event.

In linguistics, this phenomenon is a special category that enters into the form of understanding, thinking aimed at determining the qualities, characteristics of objects, their uniqueness or differences, through the simplest unit of language from the most complex unit.

Comparison is a mental process that examines the similarities and differences between two or more things²⁵. It is known from this definition that in the creation of a comparison relationship, at least two objects are compared on the basis of a certain sign, and the signs and means of these compared objects are the elements of the comparison relationship. In modern linguistics, in particular, the following elements are involved in the process of comparing Uzbek and English languages, which are considered different systematic languages. We explain them through the following linguistic evidence:

Hovliga kirishimiz bilan, bo'yi mandan tikroq...qopqora kallaxum bola chopib keldi (O'tkir Hoshimov "Ikki eshik orasi")

His room was certainly much messier than the rest of the house (J.K. Rowling "Harry Potter")

Through these examples, we will try to define the elements of comparison that help the comparison relation to emerge:

1. Comparee - the subject of comparison is the thing being compared (bola va his room)

2. Standart of comparison – what it is compared against (the rest of the house, men)

3. Standart marker – a sign of the grammatical function of the standard of comparison (-dan, than)

4. Parameter - the basis of comparison, comparable sign (tik, messy)

5. Degree marker – degree sign (-roq, -er)²⁶

The comparative relationship is a synthesis of categories such as quality and quantity, and it helps to determine the equality or inequality of the object being compared through the category of quantity, and similar and dissimilar aspects through the category of quality²⁷. Therefore, quality in comparison is the main relative indicator that implements this process and is the first step in the process of

²⁵ Yvonne T. Comparative Constructions: An Introduction. Linguistic Discovery, Dartmouth College Library, 2018, On the expression of comparison: Contributions to the typology of comparative constructions from lesser-known languages (guest editors: Yvonne Treis & Katarzyna I. Wojtylak), 16 (1), pp.i-xxvi. ff10.1349/PS1.1537-0852.A.492ff. fhal-02005012f

²⁶ Yvonne T. Comparative Constructions: An Introduction. Linguistic Discovery, Dartmouth College Library, On the expression of comparison: Contributions to the typology of comparative constructions from lesser-known languages (guest editors: Yvonne Treis & Katarzyna I. Wojtylak), 2018. 16 (1), pp.i-xxvi. ff10.1349/PS1.1537-0852.A.492ff. fhal-02005012f

²⁷ Николаева А.В. Функционально-семантическое поле компаративности в современном английском языке : Дис. ... д-ра филол. наук. – ростов-на- Дону, 2002. – 18 с.

human cognition. In the relation of comparison, not only categories such as quality and quantity are involved, but also categories such as exactness, difference, contradiction and contrast. For example, in the semantic (antonymic) line "ugly - average - beautiful" used in oral speech, there is a weak difference in the relationship between ugly and average, and a strong difference between ugly and beautiful - conflict (contradiction) category.

In the second part of the first chapter, called "**Linguistic units that implement the relation of comparison in languages**", the linguistic tools representing comparison, in particular, morphological-lexical tools, are highlighted.

In each specific language, the relation (or concept) of comparison is expressed through the following verbalizers in different system languages:

1. Affixes.
2. Lexical units.
3. Morphological units.
4. Syntactic units:
 - sentences;
 - texts.

These verbal means have a universal status in all languages and are special lexical-grammatical means that realize the concept of comparison. The above-mentioned verbal devices exist in every language, and they can be named under one general term, that is, the term "*comparateme*"²⁸. In all languages, the verbal means that realize the relation of comparison can be defined in the following forms based on their relevance to one or another level of the language:

- a) affixocomparatema;
- b) lexocomparateme;
- c) morphocomparateme;
- g) syntaxocomparatema;
- d) textocomparatema.²⁹

The comparison relationship is expressed in different systematic languages (Uzbek and English) by the following morphemes:

In Uzbek *-roq (yaxshiroq); -dan (unikidan yaxshi); -guncha (taxt berguncha baxt ber); -gandan (gapirgandan ko'ra); -ga (Shohimardonga qaraganda); -sa (biri tegmasa, biri tegar); -may (..gapirmay, bosh chayqab qo'ydi)* through affixes;

In English *-er (bigger); -ish (childish); -wise (fatherwise); -est (largest); -like (ladylike, childlike); -ly (friendly)* through affixes.

²⁸ Ушбу термин тилшуносликда дастлаб фойдаланилган *компаративные фразеологические единицы* термини асосланган. Қаранг: Амосова Н.Н. Основа английской фразеологии. – Ленинград, 1963. – С.145; Ўзбек тилшунослигида Н.Махмудов *қиёс субъекти ва қиёс эталони*га нисбатан "компарат" атамасилан фойдаланган. Қаранг: Махмудов Н. Ўзбек тилидаги содда гапларда семантик - синтактик ассиметрия. – Тошкент: Ўқитувчи, 1984. – Б. 74.

²⁹ Ҳошимов Г.М, Дадабаева Ш.Ш. Қиёс концептуал семантикаси ва уни вербализаторлари хусусида //Когнитив тилшунослик ва филологиянинг долзарб масалалари. Фар ДУ. 2017. – Б.102.

Auxiliary words are also involved in giving the comparison relationship of these morphemic means: in Uzbek *ko'ra, nisbatan, qaraganda, bo'lsa, esa, qadar, lekin*.

Undan ko'ra ustingni

Quritib ol, ichgin choy. ("Qizim hikoyasi" she'ri)

In English, auxiliary words such as *while, whereas, but, as, like, unlike, as opposed to, in contrast to, in comparison with, versus, contrary to* bring out the relation of comparison. For example,

She was doing very well, whereas Michael was either very bad or unwilling to jinx her. (JK Rowling "Harry potter and the Order of the Phoenix")

One of the most common means of expressing comparative relations in the language is lexical means, which are as follows in Uzbek and English:

In Uzbek, the word such as *sal, biroz, picha, ancha, ozgina, sari, sayin, tobora, yaxshi, yomon, afzal, biroz, qiyos, nima-yu nima, degan so'z, bilan teng, bilan barobar*.

Asarda voqealarni qamrovchi bir hikoya bo'lsa-da, anglatish tarzi avvalgi masnaviylarga nisbatan ancha tarqoq va cho'ziqdir. ("Mantiqut-tayr" Farididdin Attor)

In the language, words such as *eng, nihoyatda, juda, ko'p, bir pog'ona, bir siqim* also serve to give a comparative relationship. For example,

Hazrat Rasululloh sollallohu alayhi vasallamdan eshitdimki, ezgulikning eng yaxshisi o'z otasining sevgan odamlariga yaxshilik qilishdur, deydilar. (Ahmad Muhammad "Ota-ona rizosi")

In English, words such as *contrast, difference, distinction, the contrary, opposite, reverse, unlike, compare, on the other hand* that serve to express the meaning of pure comparison, such as *more, less, few, showing the degree, and a compound made of words such as lesser, much, words as few as, much too, more like, etc.*, express the comparison relationship.

The second chapter is called "Expression of the relation of comparison at the syntactic level". In this chapter, the comparison relationship is explained through simple sentences, compound sentences and text.

The first part of the second chapter is called "Simple sentences expressing the relation of comparison", and in this chapter, comparative simple sentences with complex syntactic content are studied.

The comparison relation is a multifaceted and universal category that exists in all languages, and it is also expressed through various syntactic units. In particular, simple sentences expressing comparative relations differ from other types of simple sentences in that they have a unique complex syntactic content, that is, they contain two or more propositions. In Uzbek linguistics, N. Mahmudov uses the formula $\{A[\beta(B)]\}$ of M.N. Cheremisina and gives the formula $\{A[(B)\beta]C\}$ showing the composition of the comparison relationship.³⁰ Here, *A* is the subject of comparison, *B* is the object of comparison, *C* is the basis of comparison, and β

³⁰ Махмудов, Н., Нурмонов, А. Ўзбек тилининг назарий грамматикаси (синтаксис). –Тошкент: Ўқитувчи, 1995. – Б.92.

represents the formal indicator of comparison. Simple sentences made on the basis of this formula are called comparative simple sentences in languages (Uzbek and English) and are formed in two types:

1. Comparative simple sentences with the meaning similarity
2. Comparative simple sentences with the meaning difference,

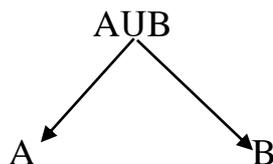
In comparative simple sentences with the meaning difference, parameter is predicated on the subject of comparison and the standard of comparison, but this parameter is different in both. The sign based on comparison is related to the standard of comparison with more than the norm in the subject of comparison, but if the standard of comparison does not have this sign, it does not have the meaning of comparison, that is, in order to give the meaning of comparison in a simple sentence, the sign based on comparison must belong to both the subject of comparison and the standard of comparison. In the semantic structure of comparative simple sentences with the meaning difference, mainly one predicate, two or more subjects are involved, this predicate is common to the subjects.³¹ So, in comparative simple sentence, there are two or more propositions, one of them is in the form of the main proposition, and the other is in the form of an auxiliary proposition. For example,

Qalb ko'zdan oldinroq ko'rar. (Proverb)

In this linguistic proof, one predicate *ko'rar*, two propositions such as "*qalb ko'rar*" and "*ko'z ko'rar*" are involved. Here *qalb ko'rar* is the main proposition and *ko'z ko'rar* is the auxiliary proposition, since *qalb ko'rar* is at a higher level than *ko'z ko'rar*. Under relation of these two propositions, the complex judgment gives *qalbning ko'zdan oldinroq ko'rishi*. Its semantic formula and structure case are as follows:

$SemS = SIS2\beta V$

$A+B=AUB$ Here $A - qalb ko'rishi$, $B - ko'z ko'rishi$ and $U - conjunctive$ judgement.

Comparative simple sentences in English also have their own meaningful syntactic order:

You are stronger than this. (Jojo Moyes "The girl you left behind")

In this example, a predicate "stronger" is being predicated on the subject of comparison and the standard of comparison. There are two propositions in this example:

1. *You are strong.*
2. *This is also strong.*

The first *you are strong* proposition is the main one, in which the level of the compared sign is greater, and the second comes in the form of an auxiliary proposition, *this is also strong*, and is compared using the expression *than*. Two

³¹Маҳмудов.Н, Нурмонов.А. Кўрсатилган манба. – Б.72-73.

sentences make the complex judgement *you are stronger than this*. The semantic structure of the sentence is as follows:

$SemS = S1 V \beta S2$

The second part of the second chapter is called "**Comparative relation in compound sentences**" and it discusses comparative compound sentence.

The characteristic feature of the comparative compound sentence which create comparison is that the events, person, characters that are compared differ from each other in the state of being separated into two poles and contradict each other and in this way serve to express mutual inconsistency.

*O'ziga tig' urib qo'ymasa soat,
Chiroq esa - tamom, qimir etmas dor.*

Xontaxta sen uchun qilmoqda toat,

Hamma narsa seni kutar intizor.(I.Mirzo)

In this speech passage, the content of the comparison is revealed by means of the connecting word "esa", whose synonym is "bo'lsa".

The components of the comparative compound sentence expressing can also enter into the relation by means of the conjunctions of opposition (*ammo, lekin, biroq*), linking verbs *bo'lsa/ esa*, particles such as *-u (-yu)*.

e) "Simple sentence + simple sentence" (*Sabrning avvali achchiq, oxiri esa shirin.*(Muhammad Zehniy))

ж) "Simple sentence + complex sentence" (*Odamlar sendan qo'rqadilar, men esa o'zimdand qo'rqaman, chunki sendan yaxshilik, o'zimdand yomonlik ko'rganman.*(Fariduddin Attor "Mantiqut-tayr")

з) "Compound sentence + simple sentence" (*Og'ir tom yerdan ming azob bilan ko'tarib olinadi, uni tashlab yuborish esa juda oson, o'sib martabaga erishish xuddi tosh ko'tarishga o'xshaydi.*(Yusufiy))

u) "Complex sentence + simple sentence" (*Ilgari shunday qilsa, yig'lardi, hozir esa - yo'q.*(Matluba Dehqon qizi "O'sha kun"))

к) "Compound sentence without conjunction + simple sentence" (*Ayolning yumaloqdan kelgan yuzi ko'm-ko'k, namozshomgul atlasidan badanlariga chilta yopishib qolgan, o'zi esa dag'-dag' titrardi.*(Matluba Dehqon qizi "O'sha kun"))

In world linguistics, in particular, in English, compound sentences with and without conjunctions are referred to under the general name "Compound sentence". The parts of this sentence are connected using *coordinating conjunctions, correlative conjunctions, conjunctive adverbs, and intonation*. A compound sentence connected by tone is equivalent to a compound sentence without a conjunction in Uzbek language, mainly, its parts are in English is separated by a punctuation mark known as a *semicolon*. For example,

You can not do everything, but you can do those few things in which you excel, the few things that can really make difference. (Brian Tracy "Eat that frog")

Eleven get to play; the others watch. (Brian Tracy "Eat that frog")

The third part of the second chapter is called "**Expression of the comparative relation in compound sentence without conjunctions**".

Compound sentences without conjunctions that express the relation of comparison are composed of simple sentences that compare events.

Prof. A. Mamajonov mentions that intonation is the main means of expressiveness in comparative compound sentence without conjunctions and that such sentences have a special rhythmic-melodic character³².

The meaning of contradiction, inconsistency is understood between the parts of the compound sentence without a conjunction expressing the relationship of comparison, the meaning of the second simple sentence is compared to the first, the idea understood from the first simple sentence is summarized in the second simple sentence. For example:

*Nodoning ishi yengil,
Yaxshining ishi og'ir.*(Maqol)

In this example, *yaxshi* is contrasted with *nodon*, creating a comparative relationship.

This type of sentence consists mainly of proverbs, and the second part of the proverb can also appear in the form of an incomplete sentence. For example,

Kiyinning yangisi yaxshi, do'stning eskisi. (Proverb)

The fourth part of the second chapter is called "**Formation of comparative complex sentences**". In this, the problems related to the classification of complex sentences in the content of comparison are discussed.

The comparison relationship is also expressed using a complex sentences with adverbial clause. However, some scholars have classified the complex sentences with an adverbial clause expressing the relation of comparison in Uzbek and world linguistics. For example, some linguists evaluate this type of comparative sentence only in the form of adverbial clause of comparison, while others interpret it under the term adverbial clause of similarity and adverbial clause of contrast. Even, adverbial clause of comparison includes adverbial clause of degree in addition to adverbial clause of similarity and contrast. Except for that, in Russian linguistics it gives real, non-real and correlative comparative clauses, and in English, in particular, in Scottish language, it gives real-state comparative, similar, contrast and indirect comparative clauses of this sentence type. Relying on the sources of world and Uzbek linguistics, it is the most correct and easiest way to divide adverbial clause of comparison into two types of adverbial clauses of similarity and contrast.

The fifth part of the second chapter is called "**Manifestation of the relation of comparison in the language through supersyntactic integrity**" and it shows the specific characteristics of texts with a comparative content, in particular, texts with pure comparative content.

It is appropriate to initially divide the SSI in relation to comparison into two types:

1. SSI in the content of similarity.
2. SSI in the content of contrast.

³² Мамажонов А. Ўзбек тили қўшма гапларининг стилистик хусусиятлари. Док.дисс. – Тошкент, 1991. – Б.159.

Due to the fact that texts with meaning similarity are studied by scientists, our study presents the analysis of texts in the content contrast.

In SSI in the content of contrast, two ideas are compared, they are contradicted and differentiated. Stylistic phenomena such as *antithesis* and *differentiation* are involved in this. It is based on the phenomenon of antithesis and the participation of differentiating stylistic devices that two types of SSI in the content of contrast can be distinguished:

1. SSI with contradictory content.
2. SSI with distinctive content.

In the table below, we consider their analysis in different system languages:

SSI in the Uzbek language with contradictory content	SSI in the English language with contradictory content
<p><i>“Bir bor ekan, bir yo‘q ekan, bir chol bor ekan. Uning Zumrad ismli qizi bor ekan. Chol bir qizi bor ayolga uylanibdi. Qizining ismi Qimmat ekan. O‘gay ona Zumradni yoqtirmas ekan. Eng og‘ir ishlarni unga buyurar, qarg‘ab, urarkan. Uzining qizini juda yaxshi ko‘rarkan, doim uni maqtagan maqtagan ekan. Zumrad aqlli, chiroyli va muloyim qiz ekan. Qimmat esa unga hech ham o‘xshamas ekan. U tantiq, qo‘pol va dangasa ekan. Kun bo‘yi ovqat yer, bo‘lar-bo‘lmasga urisharkan.”</i> (“Qimmat va Zumrad” ertagidan)</p>	<p><i>Highly processed foods – package goods made from high amounts of sugar and other simple carbohydrates - drain us more than they fuel us. Rather than increasing your energy, these essentially “dead”foods cause your to spike and then crash, leaving you tired and listless. On the other hand, whole foods like fruits, vegetables,nuts,and seeds typically keep you healthier and maintain your energy levels,empowering your body and mind and enabling you to perform at your best.</i>(Hal Elrod, David Osborn “Miracle morning millonaires”)</p>
SSI in the Uzbek language with distinctive content	SSI in the English language with distinctive content
<p><i>“Boshlovchi kishi uchun qorong‘ilikda eshik bor, bu yorug‘likdan ko‘ra yaxshiroq. Qorong‘ilikda u sahovat dengiziga butkul cho‘madi va demak, vujudidan biror qismi dengizdan tashqarida qolmaydi. Zero, shu dengizdan uning bir qismi tashqarida qolib, zohir bo‘lsa, shunga mag‘rurlanib, kufrga beriladi. Neki hasad va g‘azabdan senda bo‘lsa, buni piri komillar ko‘zi ko‘radi, sening o‘z ko‘zing buni ko‘rolmaydi.”</i> (Farididdin Attor “Mantiqut-tayr”)</p>	<p><i>“Hanry Ford, Thomas A. Edison, and Harvey Firestone are men of great achievement in their respective fields of endeavor. Of the three, Henry Ford is the most powerful, with reference to economic power. So great is his power that he may have anything of a physical nature that he desires, or its equivalent. Millions of dollars, to him, are but playthings, no harder to acquire than the grains of sand with which the child builds and tunnels.”</i>(Napoleon Hill “Law of success”)</p>

The third chapter is called "**Linguocultural-stylistic features of sentences expressing the relation of comparison**". In this chapter, the linguocultural and syntactic-stylistic features of the sentences expressing the relation of comparison are revealed.

The first part of the third chapter is called "Linguocultural characteristics of sentences expressing the relation of comparison" and it contains a linguocultural analysis of sentences in the content of contrast.

In the process of human cognition, comparison is one of the logical methods of determining the similarities and differences of two or more objects, and it is visible in almost all areas of human activity³³. Another characteristic of it is that it is also a product of thinking that increases the expressiveness and impact of the speech. There are two types of comparative relation: similes and dissimilarity. The simile has been studied by many scientists in the field of linguocultural studies, and according to its linguocultural nature, it has been divided into individual and stable similes³⁴. based on this information, it is appropriate to divide the pure type of comparison in languages in this study into individual and static comparison, such as similes.

Free (individual) comparison depends on the skill of the author and is found in various literary works and quotations. For example,

"Kulguki, o'z hadidin o'ldi yiroq,

Yig'lamoq andin ko'p erur yaxshiroq". (Alisher Navoiy)

In this case, Navoi chose the real human being, *kulgu* that hides the pain in his heart, as the standard of comparison, and he skillfully showed that he prioritized *yig'lamoq* the subject of comparison as a force that can relieve a person and show the pain in his heart.

"Understanding that they are bigger than their circumstancy is what gives them the courage to succeed". (Robin Sharma) This quote is from Canadian writer Robin Sharma. This writer is the author of many works about the role of man in society and the factors that inspire him, and he says that the comparee in this sentence *understanding* is more important than *their circumstancy*, the standard of comparison.

In the second type of comparison, it is meant to compare the movements firmly accepted by the nation, stabilized in the vernacular, to the existing movement, which is mainly found in folk oral works. In this case, as a subject of comparison, an action that is positively accepted by the people is depicted, while the action as a standard of comparison represents actions that are condemned by nations, they are compared with each other.

In this scientific research, the linguocultural characteristics of comparative relations in languages of different systems are manifested in the folklore through various linguistic-cultural units (proverbs, wise sayings, quotations, works of art, fairy tales) on the example of syntactic units, mainly compound sentences. For example,

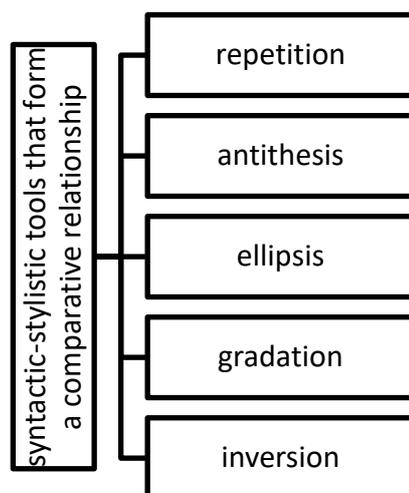
³³ Усманова Ш. Лингвокультуроология. Дарслик. Тошкент, 2019. – Б. 103.

³⁴ Қаранг: Усмонова Ш. Кўрсатилган манба. – Б. 102-105.

Gap bilguncha - ish bil (Doing is better than saying) This proverb has a pure comparative content, in which the subject of comparison *ish* is comparing to *gap*, and because our mentality has a negative attitude towards talking a lot, it is better to do than to talk.

Better buy than borrow. This proverb has a pure comparative content, where the actions are compared to each other. Borrowing is frowned upon in the English nation as in other nations. Based on this idea, it is argued that *buying* is better than *borrowing*.

The second part of the third chapter is called "**Syntactic-stylistic features of sentences in relation to comparison**". In this chapter, information is given about syntactic-stylistic tools that form a comparative relationship on the example of different languages.

In the language, three types of repetition are actively involved in the creation of the relation of comparison, and this stylistic device is generally used when comparing a person to a person, when comparing two states of an object, when one action-state is preferred over another action-state, and to further strengthen the content of the comparison:

Odam borki, odamlarning naqshidir,

Odam borki, hayvon undan yaxshidir.(A.Navoiy) In this example, the anaphoric type of repetition is used, and the persons are being compared.

Better the devil you know than the devil you don't.(Proverb) In this example, repetitions are used in the middle of the sentence - mesodiplosis, and repeated clauses are used in the opposite sense - antistasis, and people are compared through the words the devil.

Antithesis is the most used stylistic-syntactic tool in comparative sentences. *Antithesis* is a method that enhances expressiveness in speech, contrasts and compares ideas that contradict each other, one of them rejects the other in terms of content. For example,

Bo'lar odam yoshida ham bosh bo'lar,

Bo'lmas odam qirqida ham yosh bo'lar. (A.Temur) The words in affirmative and negative forms in the example of the compound sentence without conjunction served to create an antithesis. In this, the quality of the person is compared.

Better a little fire to warm us, than great one to burn us (Proverb) In this proverb, the subject - small fire and big fire are contrasted.

In comparative sentences, a part of the sentence is consciously left out and it is understood through the context, this situation is called *ellipsis*, which serves to strengthen the comparative relation. For example,

Botir jangda bilinar,

Dono – Mashvaratda. (A.Temur)

The example given above is comparative compound sentence without conjunctions, the second part of which is omitted, but its meaning is clear from the context.

A man can do no more than he can. (Proverb) In this example, *do* is omitted.

In comparative sentences, two objects are compared and emphasis is placed on the superiority of one over the other. In this case, the stylistic tool of gradation is used in literary speech.

Birovning oldiga borgandan non deb,

Uyda jim o'tirgan yaxshidir jon deb. (Nizomiy Ganjaviy) Since the idea in the second part of this sentence is more important, it is read expressively with special emphasis. That is, in this sentence, ascending gradation is used.

I am worse than e'er I was. (W.Shakespeare) in this sentence, the gradation method is used because the *I am worse* part has more important content than the next part.

The *inversion* is also effectively used in comparative sentences. *Inversion* is a way of replacing the components of a syntactic whole, in which the main goal is to bring the important idea to the fore.

In different system languages:

Yaxshiroq nodon xalq toj etganidin boshig'a,

Aqli donishning ayog'i ostida majaqlanmoq. (Ogahiy) In this example, the word "better" that should come at the end of the second part, came next, at the beginning of the first part, caused an inversion situation.

Brains in one's little finger than one has in his whole body, have more. In this proverb, the standart marker with the verb in the main sentence is done by the requirement of the inversion method.

CONCLUSION

1. Comparative relation in different systematic languages is one of the important methods of the cognitive process, a cognitive process that defines the categories of quantity and quality, and in language, it is a linguistic phenomenon that shows the similar and different sides of objects, persons, and characters, and is expressed through simple to complex units of the language.

2. In modern linguistics, there are such elements as *the subject of comparison* (*comparee*), *standard of comparison*, *parameter of comparison*, *standart marker and degree marker*, which form the comparative relation. Comparative elements in Uzbek linguistics consist of *the subject of comparison*, *the standard of comparison*, *the parameter of comparison*, and *the standart marker*. (*combination of the standart marker and degree marker*)

3. *Quality* and *quantity* categories and categories such as *identity*, *distinction*, *contradiction* and *opposite resistance* are involved in the formation of comparative relations in languages.

4. The relation of comparison is expressed through verbalizers such as affixes, lexical units, morphological units, syntactic units and text unit, and it is appropriate to name them using one general comparative term as follows:

- *affixocomparatema*;
- *lexocomparatema*;
- *syntaxocomparatema*;
- *textocomparatema*.

5. Simple sentences expressing the relation of comparison are divided into Comparative simple sentences with the meaning similarity and comparative simple sentences with the meaning difference. A characteristic feature of comparative simple sentences is that they have a complex semantic structure.

6. Comparative compound sentence without conjunctions are mainly made up of proverbs and have a rhythmic-melodic character with the participation of antonyms.

7. To show similar and different sites by comparing the object in main clause to object in subordinate clause is named *adverbial clause of comparison* and, in many languages, it is mainly divided into *adverbial clause of similarity* and *adverbial clause of contrast*.

8. Comparison relation in languages can also be expressed by super syntactic integrity (SSI). There are two types of SSI in comparison:

- *SSI in the content of similarity*;
- *SSI in the content of contrast*.

9. SSI in the content of contrast is divided into types such as *SSI with contradictory content* and *SSI with distinctive content* according to the participation of events such as *antithesis* and *differentiation*.

10. Composite sentences expressing the relation of comparison existing in all languages have linguistic and cultural characteristics. In particular, the linguistic and cultural aspect of the syntactic expressions in the content of comparison is clearly manifested in various linguoculturemes such as proverbs, riddles, sayings, quotations, and literary works

11. Syntactic-stylistic means such as repetition, ellipsis, antithesis, gradation and inversion are used in the formation of sentences expressing the relation of comparison in order to increase expressiveness in it

**НАУЧНЫЙ СОВЕТ DSc. 03/30.12.2019.Fil.05.02 ПО
ПРИСУЖДЕНИЮ УЧЁНЫХ СТЕПЕНЕЙ ПРИ ФЕРГАНСКОМ
ГОСУДАРСТВЕННОМ УНИВЕРСИТЕТЕ**

ФЕРГАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ

ДАДАБАЕВА ШИРИН ШУХРАТОВНА

**СИСТЕМНОЕ ИЗУЧЕНИЕ ВЫРАЖЕНИЯ СРАВНИТЕЛЬНЫХ
ОТНОШЕНИЙ В ЯЗЫКЕ**

10.00.11 – Теория языка. Прикладная и компьютерная лингвистика

**АВТОРЕФЕРАТ ДИССЕРТАЦИИ ДОКТОРА ФИЛОСОФИИ (PhD)
ПО ФИЛОЛОГИЧЕСКИМ НАУКАМ**

Фергана – 2022

Тема диссертации доктора философии (PhD) зарегистрирована в Высшей аттестационной комиссии при Кабинете Министров Республики Узбекистан за № B2022.3PhD/Fil2696

Диссертация выполнена в Ферганском государственном университете.

Автореферат диссертации на трёх языках (узбекский, английский, русский (резюме)) размещен на веб-странице Ферганского государственного университета по адресу: www.fdu.uz и в Информационно-образовательном портале «Ziyounet» www.ziyounet.uz.

Научный руководитель:

Мамаджонов Алижон
доктор филологических наук, профессор

Официальные оппоненты:

Хошимов Ганижон Мирзаахмедович
доктор филологических наук, профессор

Исаков Зокиржон Солиевич
кандидат филологических наук, доцент

Ведущая организация:

Наманганский государственный университет

Защита диссертации состоится «29» 11 2022 года в 14⁰⁰ часов на заседании Научного совета DSc. 03/30.12.2019.Fil.05.02 при Ферганском государственном университете по адресу: 100151, г. Фергана, улица Мураббийлар, 19. Тел.: (99873) 244-66-02; факс: 99873) 244-44-01; e-mail: info@fdu.uz

С диссертацией можно ознакомиться в Информационно-ресурсном центре Ферганского государственного университета (зарегистрирована под №205). Адрес: 100151, г. Фергана, улица Мураббийлар, 19. Тел.: (99873) 244-71-28.

Автореферат диссертации разослан «17» 11 2022 года.
(протокол рассылки № 62 от «17» 11 2022 года)

Ш.М.Искандарова
Председатель научного совета по присуждению
ученых степеней, доктор филол.наук, профессор

Н.Р.Умарова
Ученый секретарь научного совета по присуждению
ученых степеней, доктор филол.наук, доцент

Н.М.Улуков
Председатель научного семинара при ученом совете
по присуждению ученых степеней, доктор
филол.наук, профессор.

ВВЕДЕНИЕ (Аннотация диссертации доктора философии (PhD))

Цель исследования - выявить языковые средства, выражающие отношения сравнения на разных уровнях, преимущественно на лексическом уровне, и проанализировать их в разносистемных языках (на узбекском, узбекского и английского языков).

Объект исследования составляет художественные произведения на разносистемных языках.

Предметом исследования являются формальные и семантические характеристики языковых единиц, репрезентирующих сравнительные отношения.

Научная новизна исследования:

обосновано что отношения сравнения основываются на таких средствах, как *предмет сравнения (сопоставимый), эталон сравнения (стандарт сравнения), основа сравнения (параметр сравнения), условное обозначение эталона сравнения и символ уровня сравнения;*

доказано, что вербализаторы, компаративное отношение которых выражается через аффиксы, лексические, морфологические, синтаксические и надсинтаксические единицы, такие как *аффиксокомпаратема, лексокомпаратема, синтаксокомпаратема, текстокпаратема*, называются общим термином *компаратема*;

обосновывается, что составное предложение, выражающее отношения сравнения, состоит из простых предложений, сравнивающих действие-состояние, признаки-свойства, и доказывается, что участие антонимов в выражении в нём содержания противоречия и несоответствия носит ритмико-мелодический характер;

Лингвокультурологический аспект синтаксических единиц в содержании сравнения основан на проявлении через такие лингвокультуремы, как *пословицы, сказки, загадки, мудрые поговорки, цитаты, художественные произведения.*

Внедрение результатов исследования. На основе систематического изучения средств выражения сравнительных отношений в разных структурных языках:

из выводов относительно проявления лингвокультурологических аспектов синтаксических единиц в содержании сравнения через такие лингвокультуры, как *пословицы, сказки, загадки, мудрые изречения, цитаты, произведения искусства.* обучение через сравнение языков, совершенствование познавательного процесса через сравнение, творческие идеи у молодежи, поддержка и поощрение творчества, разработка плана мероприятий по совершенствованию языкового и культурного кругозора, подготовка лекций по пропагандистской работе. (справка № 3-13-23-87 Агентства по делам молодежи от 26.04.2022 г.). В результате план действий и духовные мероприятия были обогащены научно обоснованным и эффективным аналитическим материалом;

научных выводов и рекомендаций по ритмико- мелодический характеру бессоюзных сложносочиненных предложений, выражающих сравнительную связь и о том, что они состоят из простых предложений, сравнивающих действие-состояние, признак-свойство, а также об участии антонимов в выражении содержания понимаемого противоречия и несоответствия, были широко использованы в учебнике «Лингвистика текста» (разрешение № 237-317 выданное на основании приказа Министерства высшего и среднего специального образования № 237 от 31 мая 2021 г.) В результате данные научной информации о характеристиках синтаксических единиц, представляющих отношение сравнения, послужили источником для научно-теоретического совершенствования учебника;

сведения о составе предмета сравнения (сопоставимого), эталона сравнения (стандарта сравнения), основы сравнения (параметра сравнения), признака эталона сравнения и признака степени сравнения использовалась при подготовке учебника «Основы прагмалингвистики». (Разрешение № 418-045 выданное на основании приказа Министерства высшего и среднего специального образования № 418 от 14 августа 2020 г.) В результате учебник был обогащен теоретическими и практическими сведениями.

значение сравнения в познавательном процессе, его место в изучении языка, анализ и выводы о значении сравнения в познавательном процессе, в более глубоком изучении этой связи не только на узбекском, но и на иностранных языках, в деятельности Молодежного инновационного центра при Министерстве инновационного развития Республики Узбекистан используется при подготовке лекций для учебных целей (Справка №017 Молодежного инновационного центра от 30 июня 2022) В результате курс лекций обогатился научными и общедоступными материалами.

Структура и объем диссертации. Диссертация состоит из введения, трех глав, заключения и списка литературы. Общий объем работы составляет 136 страниц.

ЭЪЛОН ҚИЛИНГАН ИШЛАРИ РЎЙХАТИ
СПИСОК ОПУБЛИКОВАННЫХ РАБОТ
LIST OF PUBLISHED WORKS

I бўлим (I часть; I part)

1. Дадабаева Ш. Comparative relations and their universal features. // FarDU. Ilmiy xabarlar – Научный вестник.ФерГУ, 2021, 1-сон. – Б. 134-138 [10.00.00. №20].

2. Дадабаева Ш. Қиёслаш мазмунининг содда гаплар доирасида ифодаланиши // FarDU. Ilmiy xabarlar – Научный вестник.ФерГУ, 2021, 4-сон. – Б.220-223 [10.00.00. №20].

3. Дадабаева Ш. Тилда қиёслаш муносабатини суперсинтактик бутунлик орқали ифодалаш // Хоразм маъмун академияси ахборотномаси, 2022, 2-сон. – Б. 387-391 [10.00.00. №21].

4. Дадабаева Ш. Қиёслаш муносабатини ифодаловчи гапларда шакл ва мазмун // НамДУ илмий ахборотномаси, 2022, 7-сон. – Б. 302-305[10.00.00. №26].

5. Dadabayeva Sh.,A.Mamajonov A. Supersyntactic integrity with the meaning of contrast // American Journal Of Philological Science, 2022, №2. – P. 14-20 (SJIF 2022 = 5,445).

6. Дадабаева Ш. Ўзбек ва инглиз тилларида қиёслаш муносабатининг суперсинтактик бутунлик орқали ифодаланиши // International conference science and education, 2021. – P.115-116.

7. Дадабаева Ш. Қиёслаш муносабатида иштирок этувчи категориялар // “Филология долзарб масалалари” мавзусидаги халқаро илмий-амалий анжуман материаллари, 2-қисм, 2022. – Б.124-126.

8. Дадабаева Ш. Инглиз тилида қиёслаш муносабатидаги содда гаплар // “Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар” мавзусидаги республика 30 – кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари, 7-қисм, 2021. – Б. 14-15.

9. Дадабаева Ш. Инглиз ва ўзбек тилларида қиёс концептуал семантикасининг лексемалар орқали ифодаланиши // Компаративистиканинг долзарб масалалари. Республика конференцияси материаллари, 2018. – Б. 71-73.

II бўлим (II часть; II part)

10. Дадабаева Ш., Мамажонов А. Қиёсий содда гапларда шакл ва мазмун // Умумий ва атропоцентрик тилшунослик ҳамда лингвоадабиётшуносликнинг долзарб муаммолари халқаро илмий-амалий анжуман материаллари, 2022 йил. – Б. 145-148.

11. Дадабаева Ш. Қиёс эргаш гапли қўшма гапнинг коммуникатив – прагматик тавсифи // Хорижий тилларни ўқитишда замонавий ёндашувлар. Ҳалқаро илмий-амалий анжумани материаллари, 2018. – Б. 219-220.

12. Дадабаева Ш., Нурманова М. Қиёс концептининг универсал табиати ва уни ифодаловчи тил воситалари майдони // Филологиянинг долзарб муаммолари ва контрастив тилшунослик. Республика конференцияси материаллари, 2018. – Б.170-172.

13. Дадабаева Ш., Нурманова М. Қўшма гап синтактик қурилма сифатида ва унинг инвариант турлари // Филологиянинг долзарб муаммолари ва контрастив тилшунослик. Республика конференцияси материаллари, 2018. – Б.174-176.

14. Дадабаева Ш. Инглиз ва ўзбек тилларида қиёс эргаш гапли қўшма гапларнинг лингвокультурологик қиёсий таҳлили // Анъанавий тилшунослик ва адабиётшуносликнинг долзарб масалалари. Республика конференция материаллари, 2017. – Б.243-246.

Автореферат Фарғона давлат университети “Лингвистик таҳрир ва таржимашунослик” марказида таҳрирда ўтказилди

Босишга рухсат этилди: 2022 й. Нашриёт босма табағи –3,5.
Шартли босма табағи –1,75. Бичими 84x108 1/16. Адади 100.

Баҳоси келишилган нарҳда.
«Poligraf Super Servis» МЧЖ

150114, Фарғона вилояти, Фарғона шаҳар, Авиасозлар кўчаси 2-уй

